

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

**PŘEDSTAVY RODIČŮ
HLÍDANÝCH DĚTÍ
O NAPLNĚNÍ (VOLNÉHO)
ČASU, PŘI HLÍDÁNÍ PEČUJÍCÍ
OSOBOU**

Autor práce:

Klára Boháčová

Vedoucí práce:

Mgr. Anna Dudová, Ph.D.

Studijní program:

Pedagogika volného času (KS)

2023

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

V Českých Budějovicích dne 30. března 2023

Klára Boháčová

.....

Poděkování

„Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Anně Dudové Ph.D. za vstřícný přístup, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Rovněž bych ráda poděkovala všem respondentkám, které mi během rozhovorů věnovaly svůj čas. Dále děkuji své rodině a přátelům za jejich podporu, motivaci a trpělivost během celého studia.“

Klára Boháčová

OBSAH

Úvod	6
A. Teoretická část	9
1. Rodina	9
1.1 Charakteristika rodiny	9
1.2 Rodičovství	10
1.3 Rodina jako systém	11
1.4 Rodič v zaměstnání	12
2. Volný čas	14
2.1 Co je volný čas	14
2.2 Volný čas a životní styl	15
2.3 Volný čas v rodině	16
2.4 Volný čas dítěte	17
3. Hlídačka	18
3.1 Historie hlídání dětí	18
3.2 Kdo je to hlídačka	18
3.3 Hlídání dětí a společnost	19
B. Empirická část	21
4. Metodologie	21
4.1 Cíl výzkumu	21
4.2 Výzkumná strategie	21
4.3 Technika sběru dat	22
4.3.1 Výzkumná témata a otázky	22
4.4 Výběr respondentů	23
4.5 Průběh výzkumu	23
4.6 Údaje o respondentech	24
4.7 Analýza získaných dat	25
5. Interpretace dat	26
5.1 Volný čas rodičů	26
5.2 Proč rodiče využívají pro hlídání dětí hlídačku	27
5.2.1 Když nehlídá rodina	27
5.2.2 Čas pro sebe	28
5.3 Obsah společně stráveného času	28
5.3.1 Pestrůst aktivit	28
5.3.2 Co do času během hlídání nepatří	29
5.4 Jaká má hlídačka být	29

5.4.1 Vzdělání a zkušenosti hlídačky	30
5.4.2 Hlídačka a její vlastnosti	31
5.5 Volný čas dítěte během hlídání.....	31
5.6 Organizační stránka hlídání.....	32
6. Diskuse	34
Seznam použité literatury	38
Internetové zdroje	40
Seznam příloh.....	41
Přílohy	42
Příloha č.1: Struktura témat a otázek k rozhovoru	42
Příloha č.2: Informovaný souhlas.....	43
Abstrakt	44
Abstract.....	45

Úvod

Dnešní doba umožňuje rodičům snadné nalezení správného člověka na hlídání ke svým dětem třeba na internetových stránkách¹, které shromažďují data o hlídačkách, ověřují je a zařazují je do kategorií, podle toho, co daný rodič pro svou ratolest hledá. Tímto způsobem si mohou rodiče pohodlně a nejčastěji najít hlídačku ke svým dětem. Možností je samozřejmě více. Ať už je to doporučení jiných rodičů, podávání inzerátů, či třeba náhodné setkání slečny na hlídání s rodičem u lékaře. Přesně tímto způsobem, jsem se stala hlídačkou i já. Díky náhodnému, troufám si říct osudovému setkání.

Samotné téma hlídání dětí je mi velice blízké, právě proto, že sama hlídám děti v cizí rodině a mám ve svém okolí mnoho slečen, které si třeba při studiu vysoké školy přivydělávají hlídáním dětí. Práce hlídačky mě vždy fascinovala a jsou to už tři roky, co jsem i já hlídačkou. Proto jsem se rozhodla pro téma bakalářské práce, které úzce souvisí s hlídáním dětí, dnes také známým pod pojmenováním babysitting.

Hlídání dětí někým jiným než rodiči či jinými rodinnými příslušníky je dnes už poměrně známým a také využívaným způsobem, jak zajistit dítěti dohled a společnost pečující osoby v době nepřítomnosti, nebo zaneprázdněnosti rodičů. Mnoho rodičů využívá hlídání svých dětí k získání volného času pro sebe samé, ale také třeba proto, že jim jejich pracovní povinnosti neumožňují trávit s dětmi dostatek času, nebo potřebují vyřídit různé záležitosti bez dětí. Právě v takových chvílích a situacích rodiče využívají například slečnu, nebo paní, která za úplatu jejich děti pohlídá a postará se o ně. Právě o takové slečně nebo paní se ve své bakalářské práci zmiňuji jako o hlídačce. Je pouze na rodičích, komu své dítě svěří. Primárním rozdílem v hlídání dítěte hlídačkou například oproti prarodičům je finanční odměna, kterou vyplácí rodina hlídačce, a také to, že hlídačka není součástí rodiny, nýbrž do rodiny pouze dochází a po hlídání zase odejde. Jak je tedy patrné, jedná se o určitou službu. Nutno však zdůraznit, že i přesto, že hlídání dětí se stále více dostává do povědomí nejen rodičů, využívání této služby je běžné jen pro určitou skupinu rodin, a to právě z důvodu finanční odměny, kterou je hlídačka za hlídání odměněna. Proto je využívání hlídačky jakýmsi privilegiem rodin, kterým tuto službu umožňuje jejich ekonomický a kulturní kapitál.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, zda mají rodiče nějakou představu o tom, jak by měl čas dítěte strávený s hlídačkou vypadat. Jaké aktivity a činnosti by měly děti s hlídačkou zažít, co nového by se měly naučit a jaká by měla náplň hlídání být. Na tuto otázku se ve své práci pokusím odpovědět. Zároveň v práci zmiňuji volný čas, který je součástí stěžejní otázky a sice, zda je vůbec čas dítěte trávený s hlídačkou jeho volným časem a jaké nároky a požadavky jsou ze strany rodičů na hlídačku kladeny.

Práci dělím do dvou hlavních částí, na část teoretickou a empirickou. Teoretická část obsahuje tři kapitoly. V první kapitole se věnuji charakteristice rodiny, zmiňuji také rodičovství, které je nezbytnou součástí rodiny. Součástí kapitoly Rodina je také pojetí rodiny jako systému, kde se nejprve zabývám samotným termínem systém a následně

¹ Nejrozšířenější www.hlidacky.cz - Největší startupová online platforma v Česku, která propojuje rodiny s hlídačkami na hlídání dětí, úklid domácností, opatrování mazlíčků a péči o seniory. Na platformě je zaregistrováno více než 361 000 domácností a hlídaček v České republice a na Slovensku. Mezi další se řadí - www.agenturateja.cz, www.domelie.cz, www.farmeria.cz, www.beebi.cz

zmiňují provázanost systému s rodinou a podmínky fungování rodiny jako systému. V první kapitole jsem se rozhodla zařadit také podkapitolu Rodič v zaměstnání, jelikož pokládám toto téma za podstatné vzhledem k hlavní otázce své bakalářské práce. Od toho, zda je jeden z rodičů z rodiny, ve které jsou malé děti, vyřazen z pracovního procesu či nikoli, se odvíjí také to, kdo se stará o dítě v době nepřítomnosti pečujícího rodiče a jak mateřství a rodičovství změní a ovlivní pracovní život rodičů. Zabývám se i tím, jak je to s rovností v příležitostech v zaměstnání mezi muži a ženami a zda je v dnešní době mateřství pro ženu stále údělem či úkolem. Pro tuto kapitolu jsem čerpala z mnoha publikací, kterými byly *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní* od Zdeňka Matějčka (MATĚJČEK, 1994), dále *Rodina a společnost* od Iva Možného (MOŽNÝ, 2006), *Rodina jako instituce a vztahová síť* od autora Oldřicha Matouška (MATOUŠEK, 1993), *Psychologie rodiny* od Ireny Sobotkové (SOBOTKOVÁ, 2012), dále z vědeckého článku *Budování kariéry mladých žen v kontextu mateřské dovolené²* od Lenky Bodlákové (BODLÁKOVÁ, 2012) a vědeckého článku *Přerušeni účasti na trhu práce z důvodu péče o děti a subjektivní vnímání jejich důsledků* od Marie Valentové³ (VALENTOVÁ, 2009). V kapitole jsem využila také zahraniční publikaci *Family life in western societies* od autora J. E. Goldthorpe⁴ (GOLDTHORPE, 1987).

Ve druhé kapitole se věnuji tématu volného času. V kapitole o volném čase popisují, co to volný čas je, jaká je jeho úloha, jakými přístupy jej lze vysvětlit, a také to, jaké je pojetí volného času. Další částí druhé kapitoly je Volný čas a životní styl, kde se zabývám tím, jak spolu volný čas a životní styl souvisejí. V jakých oblastech se životní styl člověka projevuje i ve vztahu k využívání volného času a jak je volný čas ovlivněn na základě životního stylu člověka. V další podkapitole Volný čas v rodině se zabývám tím, jakou úlohu má volný čas v rodině, co volný čas v rodině určuje a ovlivňuje, a jakou roli má rodič v ovlivňování svých dětí ve volném čase. Právě Volný čas dítěte je poslední podkapitolou druhé kapitoly, jejímž obsahem je to, jakým způsobem mohou děti trávit volný čas. Jaké aktivity pro prožívání volného času jsou ze strany dětí preferovanější a které naopak méně časté. V podkapitole se současně zmiňují o tom, že na volnočasové aktivity má vliv sociální status a také třeba úroveň vzdělání v rodině. Publikace, ze kterých jsem v této kapitole čerpala jsou *Děti, mládež a volný čas* od Břetislava Hofbauera (HOFBAUER, 2004), *Volný čas dětí staršího školního věku* od Michala Kapláňka a kolektivu (KAPLÁNEK ed., 2022). Další publikací jsou *Čas volnosti – čas výchovy taktéž* od Michala Kapláňka a kolektivu (KAPLÁNEK ed., 2012) a *Volný čas a jeho význam ve výchově* (KAPLÁNEK a kol., 2017). Pro tuto kapitolu jsem se také inspirovala v zahraniční publikaci *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času* od autorů Alice Kavanové a Štefana Chudého (KAVANOVÁ, CHUDÝ, 2005). Dalšími publikacemi jsou *Pedagogika volného času* od Bedřicha Hájka, Břetislava Hofbauera a Jiřiny Pávkové (HÁJEK, HOFBAUER, PÁVKOVÁ, 2003) a také *Pedagogické dimenze volného času* od autorky Dany Knotové⁵ (KNOTOVÁ, 2011).

² Příspěvek představuje výsledky analýzy kvalitativního výzkumu realizovaného v biografickém designu, jež sledovalo budování kariéry mladými ženami v kontextu jejich role matky. (2012)

³ Marie Valentová je výzkumnou pracovnící Lucemburského institutu socioekonomického výzkumu. Její výzkumné práce byly publikovány v předních mezinárodních recenzovaných časopisech, jako jsou Journal of Social Policy, Ethnic and Racial Studies.

⁴ Johan Goldthorpe (*1935) je britský sociolog, jenž pracoval v Oddělení sociální politiky a intervence na Oxfordské univerzitě.

⁵ Dana Knotová (*1958) působí v Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty MU v Brně. Dlouhodobě se zabývá zejména sociální pedagogikou a pedagogikou volného času.

Ve třetí kapitole, jež je nazvaná Hlídačka, se zaměřuji na službu poskytující hlídání dětí. V této kapitole okrajově nahlížím do historie hlídání dětí. Popisuji, jakou roli měla v rodině kojná, chůva nebo třeba sluhové, domácí vychovatelé či učitelé, kteří byli najati především sociálně výše postavenou rodinou. Zabývám se tím, kdo je to hlídačka, co obnáší její pracovní náplň v rodině a jaká věková kategorie je pro osobnost hlídačky nejčastější. V této kapitole zmiňuji také to, jak nahlíží společnost na rodiny, které využívají služeb hlídačky pro hlídání jejich dětí. Zda hlídání hlídačkou považuje za pouhou marnotratnost a výsadu jen zbohatlých rodin, nebo hlídačku schvaluje a považuje především za svobodné rozhodnutí rodiny, které akceptuje či se mu nijak nevěnuje. Vzhledem k nedostatečnému množství knižních publikací, které by se věnovaly tomuto tématu, jsem se pro tuto kapitolu inspirovala především z internetových zdrojů. Mezi pro mou práci cenné knižní publikace řadím dílo *Rodičem bez nerváků* od autora Paula Kroppa⁶ (KROPP, 2001) a publikaci *Praktická příručka pro chůvy* od Michaely Pitákové⁷ (PITÁKOVÁ, 2014). Pro tuto kapitolu jsem dále čerpala z popularizujících článků *Čeští rodiče vědí, jak je důležité mít čas pro sebe* (JANOUSKOVÁ, 2015) dále *Chůvy a paní na hlídání jsou v kurzu, kolik stojí a jak je najít* (JAKEŠOVÁ, 2019), *Staronový fenomén chůva: Jak dnes vypadá typická hlídačka, jak ji vybírat a co by neměla dělat* (OSIŠKOVÁ, 2022). Dále jsem se inspirovala z internetových článků *Kdo pohlídá moje dítě? Na co dávat pozor, když hledáte chůvu!* (PROCHÁZKOVÁ, 2018) a *Byznys s hlídáním dětí se v Česku rozrůstá, přivydělávají si tak senioři i studenti* (ŠVEJDOVÁ, 2019).

V empirické části své bakalářské práce se věnuji metodologii výzkumu, která zahrnuje cíl výzkumu a výzkumnou strategii, kterou se pro mou práci stal kvalitativní výzkum. Zároveň zmiňuji techniku sběru dat. Pro sběr dat jsem zvolila rozhovor, a to konkrétně rozhovor polostrukturovaný. Součástí empirické části jsou také výzkumná témata, která jsou prostředkem ke zjišťování informací od rodičů a také prostředkem k naplnění cíle mé práce. Témata jsou rozdělena na primární, která se zabývají přímou příčinou. Dále jsou témata, která napomáhají k podstatě a slouží k ověřování primárního výzkumného tématu, a posledními jsou identifikační témata, která slouží k základní identifikaci respondenta a rodiny.

Dále se věnuji výběru respondentů, které jsem pro svůj výzkum oslovila a rozhovory s nimi uskutečnila. V podkapitole se zmiňuji o tom, jaká kritéria jsem promýšlela při výběru respondentů a jakým způsobem jsem na ně získala kontakt. Průběh výzkumu popisuji v další podkapitole, kde zmiňuji detailnější informace o tom, jak a kde rozhovory s respondenty probíhaly a co obnášely. Součástí práce je interpretace a shrnutí získaných dat.

⁶ Paul Kropp (+2015) byl kanadský spisovatel, vydavatel a pedagog amerického původu. Působil jako prezident kanadské společnosti dětských autorů, ilustrátorů a performerů.

⁷ Michaela Pitáková (*1984) vystudovala sociální pedagogiku a nyní pracuje jako chůva na živnostenský list v několika rodinách. Příležitostně píše odborné komentáře do časopisů na téma děti, hlídání dětí, chůvy. Jako dobrovolník byla šest týdnů v komunitě pro lidi s mentálním postižením v Severním Irsku.

A. Teoretická část

1. Rodina

1.1 Charakteristika rodiny

Matějček v 90. letech 20. století popsal rodinu jako nejstarší lidskou společenskou instituci, která vznikla nejen z přirozeného pohlavního pudu, který vede k plození a rozmnožování, ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat pro život. Podle Matějčka by měla být především životním prostředím, které je stálé, citově příznivé, vřelé a přijímající. Právě takové prostředí je důležité pro zdravý vývoj osobnosti, jež zahrnuje duševní a charakterovou stránku. Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu, která je nejlepším vkladem, kterou může rodina dítěti dát a je v její moci (srov. MATĚJČEK 1994: 15-17).

Jak uvádí Matoušek: „Rodina je prvním a dosti významným modelem společnosti, s jakým se dítě setkává. Formuje jeho osobní vývoj i postoj ke všem dalším skupinám. Rodina se snaží formovat dítě podle svého hodnotového schématu, podle vlastní tradice. Rodinné normy se vždycky nějak odchyľují od norem ve společnosti průměrných. Rodina chce, aby dítě vstoupilo do společnosti s určitým druhem orientace, s určitým programem.“ (MATOUŠEK 1993: 10). Rodina je charakteristická tím, že jde o prostředí, kde si lidé nutně k sobě musejí vytvářet vztahy a nutně musejí komunikovat. Všechno, co dělají a říkají, získává komunikační význam a samotnou akcí je také absence akcí. Vztahy v rodině jsou definovány pravidly, která určují, kdo se má, ke komu jak chovat (srov. MATOUŠEK 1993: 66, 68). „Rodina jednotlivci umožňuje, aby v ní nalézal oporu, ztotožňoval se s ní, zároveň mu dává svobodu k tomu, aby si budoval a zachovával svou osobní odlišnost. Život v rodině se pohybuje mezi pólem sdílení a pólem chráněného soukromí.“ (MATOUŠEK 1993: 71).

Podle Možného: „Rodina představuje sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému světu veřejnému.“ (MOŽNÝ 2006: 14).

Pro funkční rodinu jsou charakteristické tři základní rodinné procesy. Prvním z nich je soudržnost, která je úzce provázaná s rodinnou intimitou, blízkostí a sounáležitostí. Ve funkčních rodinách je při zdravé soudržnosti kladen důraz také na přiměřenou samostatnost a nezávislost jejich členů. Druhým elementárním procesem, podstatným pro správné fungování rodiny, je adaptabilita. Rodina, která je adaptabilní, je schopna se přizpůsobovat proměnám a nárokům života a je schopna snadněji změnit své fungování a pokud to situace vyžaduje, tak i životní styl. Rodinná komunikace je posledním a klíčovým procesem při vytváření celkové rodinné atmosféry, při řešení problémů a plánování změn. V případě narušené či nejasné komunikace se můžou znásobit negativní vlivy rizik a stresů v rodině. Oproti tomu přímota a otevřenost v komunikaci působí tedy rodinné procesy a vztahy, na kterých závisí funkčnost a odolnost rodiny (srov. SOBOTKOVÁ 2012: 72).

1.2 Rodičovství

Jak zmiňuje Matoušek: „Etiologie ví, že rodičovské chování je původnější než chování partnerské. (...) Když pozorujeme lidské „namlouvací“ a partnerské chování, vidíme, že vždycky jeden z partnerů „poskytuje péči“ a druhý „přijímá péči“, byť jde o péči vzhledem k vnějšímu situačnímu kontextu neúčelnou, zbytečnou. Dokonce se zdá, že kulturní vzorce předepisující náležité mužské a ženské chování se při tomto „rodičovském“ chování k partnerovi rozpouštějí a že ve všech kulturách je možné, aby si partneři roli rodičovského ochránce vyměňovali.“ (MATOUŠEK 1993: 27). Rozdíly v chování rodičů jsou patrné také tím, že muž je o něco lépe vybaven na to, aby se stal ochráncem rodiny proti vnějšímu ohrožení a také jejím živitelem. Žena je lépe vybavena pro vnitřní záležitosti rodiny. V moderní industriální společnosti se nároky na muže i ženu postupně mění. Od mužů se očekává větší zájem o rodinu, vyšší podíl na domácích pracích a schopnost podílet se na péči o děti. Od žen se očekává schopnost sebeprosazení, výkonnost, odolnost vůči stresu a také nezávislost. Zmíněné rozdíly ve vrozené výbavě mužů a žen je vhodnější vždy využívat než potlačovat (srov. MATOUŠEK 1993: 27-29).

Vynález antikoncepce, jež dává ženě do rukou suverénní rozhodnutí o tom, zda, kdy a kolik bude mít děti, má pro lidstvo epochální význam. Jde o hlubokou civilizační změnu, stejně jako se mění postoj k rodičovství jako k přirozenému údělu, jenž byl dříve účinně regulovatelný pouze infanticidou⁸, celibátem, či dobrovolnou pohlavní abstinencí. Změny ve vztahu k rodičovství a možnost je účinně plánovat i vyloučit se promítly do rodiny, ale také do společnosti, například nízkou porodností (srov. MOŽNÝ 2006: 146-147). „Rodičovství, je široký koncept s podstatně odlišným obsahem podle fáze rodinného cyklu. (...) Koncept fází rodinného vývojového cyklu v sobě zahrnuje koncept přechodů (transitions) mezi těmito fázemi. Proces přestavby rodiny při přechodu z jedné fáze rodinného života do druhé je stejně významný jako odlišnost mezi jednotlivými fázemi; zakládá totiž povahu této odlišnosti.“ (MOŽNÝ 2006: 148).

Nejvýznamnějším přechodem v rodinném cyklu je přechod k rodičovství. Zároveň jde patrně o nejvýznamnější přechod v našem životaběhu. Alice Rossiová poukazuje na čtyři jedinečné vlastnosti přechodu k rodičovství:

1. Přechod, ke kterému dochází pod silným kulturním tlakem, jenž působí především na ženu. Sociální status ženy je historicky těsně svázán s mateřstvím. Celoživotně bezdětná žena naráží na nevyslovenou, ale přesto přítomnou otázku po povaze jejího stavu. Dobrovolná bezdětnost se stala po druhé světové válce zcela okrajovou variantou životní dráhy. Prakticky každá zdravá žena měla alespoň jedno dítě. V posledních dvou desetiletích se však stává rozšířenější a společensky velmi významnou alternativou dobrovolná celoživotní bezdětnost.
2. Přechod, k němuž dochází i mimovolně. Dítě může být počato a zejména to první, neplánovaně.
3. Přechod k mateřství je přechod nerevokovatelný. Člověk se musí častěji rozhodovat sám a činit rozhodnutí i za situace, kdy nemá dostatek informací pro spolehlivější odhad následků. Tento přechod jej nutí riskovat a postupovat metodu pokusu a omylu. Téměř všechno se dá smazat a zkusit znovu, avšak narození

⁸ Záměrné usmrčení dítěte.

dítěte tuto povahu nemá. Dítě se nedá vzít zpět anebo vyměnit za jiné. Jakmile se jednou dítě narodí, člověk se stává rodičem nezvratně, a platí to i pro otcovství, i když muž se snáze může ke svému rodičovství neznat. Přechod, k němuž dochází i mimovolně. Dítě může být počato, a zejména to první, neplánovaně.

4. Jde o přechod zlomový. Ostatní životní přechody mají jakousi přípravnou periodu. Na sňatek se budoucí manželé připravují namlouváním a následně třeba zasnoubením. Odchod posledního dítěte z domu je signalizován změnami vztahu mezi rodiči a dětmi a přechod do důchodu může být aktivně připraven dopředu. Narození dítěte ale není pozvolný přechod. Dítě, které doposud nebylo, tu jednoho dne je. Těhotenství připravuje ženu na mateřství fyziologicky, nikoli však sociálně. Zejména prvorodičky po narození své ratolesti zažívají šok a v raném mateřství také mentální nerovnováhu, v těžkém průběhu známou jako laktační psychóza⁹. Četné studie ukazují, že příchod prvního potomka je spíše obtížnější pro vzdělanější páry než pro matky z dělnických rodin. Vzdělanější ženy jsou zvyklé, že věci se musejí dělat pořádně a že bez snahy o excelentní výkon se dílo nedaří ani průměrně. O stejný postup se pokoušejí i v mateřství a jsou nešťastné, když zjišťují, že obojí perfektně dělat nedokáží. I přesto, že se mateřství věnují naplno, dítě je něco, co perfektně zvládnout nelze (srov. ROSSI 1968, srov. MOŽNÝ 2006: 148-152).

1.3 Rodina jako systém

„Porozumění rodině jako systému pomáhá těm, kdo chtějí rodině prospět zvenčí, tj. pracovníkům sítě poradenských služeb. Ale pomáhá především rodině samotné, aby si sama pomohla.“ (MATĚJČEK 1994: 47). Systém má svůj výkon a životní dynamiku a je tvořen lidmi ve vzájemných vztazích a ve vzájemné součinnosti, nikoliv lidmi samotnými (srov. MATĚJČEK 1994: 47).

Systém je soubor jednotlivin, které na sebe vzájemně působí a interagují. Funkčnost systému je závislá na povaze součástí, ale také na způsobu jejich organizace. Aby se systém nerozpustil, musí být ve svém prostředí ohraničen a zároveň musí s okolím komunikovat, aby nezankl. Funguje na principu zpětných vazeb, díky kterým se udržuje v ustáleném stavu. Negativní zpětná vazba vyrovnává odchylky od ustáleného stavu a vrací systém do rovnováhy. Každá rodina obsahuje celé řady systémů, především důležitý je systém interakce v chování členů rodiny. Pojmeme sociální interakce označujeme všechny způsoby vzájemného ovlivňování lidí. Základem vytvoření vztahu mezi lidmi je interakce a také komunikace (srov. MATOUŠEK 1993: 66).

Jak uvádí Matějček: „Jestliže do nějakého systému vstupuje více členů, je pravděpodobné, že se budou vytvářet jakési podsystémy či dílčí systémy. V rodině jsou dány nejčastěji příslušností generační, pohlavím, nebo i povahovými rysy. Přirozený podsystém tvoří například oba rodiče. Ti mají své starosti a radosti, které je vzájemně spojují a které jsou dětem vzdálené.“ (MATĚJČEK 1994: 48). V případě, že se objeví nějaký problém v systému, nebo v některém prvku podsystému, znamená to, že se

⁹ Jde o poporodní psychózu, jež je závažným psychickým stavem, který je doprovázen extrémními výkyvy nálad, depresi a poruchami soustředění. Matky ztrácí kontakt s realitou, často trpí bludy a halucinacemi a těchto stavů si nejsou vědomy.

problém automaticky projeví ve funkci celku. Rodina je jako systém zapojena také do dalších společenských systémů. Mezi tyto systémy patří příbuzenstvo, přátelé, sousedé a všichni ostatní, se kterými je rodina nějakým způsobem provázána a ve styku. Dalšími systémy, které mají na rodinu zásadní vliv, jsou širší společenské okruhy. Mezi tyto okruhy se řadí zaměstnavatelé, škola, zdravotní služba, poradny apod. Poslední zmíněné jsou společenské instituce, které jsou zcela neosobní, ale do života rodiny velmi významně a nutně vstupují, převážně nevědomě. Mezi tyto patří pravidla společenského života, zvyky a tradice, společenské normy tělesné krásy a zdatnosti, zákony a předpisy, obecně uznávané hodnoty, ale také předsudky a pověry (srov. MATĚJČEK 1994: 48-49).

Matějček (1994: 49) také zmiňuje, že „podstatnou vlastností dokonalých systémů je, že do jejich programu, mluveno dnešní řečí počítačů, je už zabudována schopnost sebe-záchovy a sebe-opravy. I rodinný systém narušený, zatížený nebo ohrožený nějakou krizí má tendenci obnovit svou normální funkci čili opravit se, třeba i za cenu určitých obětí. Jde jen o to, aby tyto oběti neznamenal ztrátu některého člena nebo celého podsystému.“

1.4 Rodič v zaměstnání

Narození dítěte a následná péče o něj často vede k přerušení kariéry jednoho z rodičů. Častěji se jedná o přerušení kariéry, tedy profesní dráhy, matky. U ženy, která prožívá paralelní roli matky a ženy s kariérou, může vést až ke konfliktu dalších rolí, které ženy prožívají (srov. BODLÁKOVÁ 2012: 128, 129). „Přestože se myšlení společnosti značně posunulo směrem k pracovní rovnosti mezi muži a ženami, mnoho žen se stále potýká s jistými dilematy. Tato dilemata vyplývají jak ze široké škály možností studia a posléze uplatnění na trhu práce, tak z očekávání společnosti či stereotypů myšlení, že jediná správná péče o novorozeně a batole je ta mateřská.“ (BODLÁKOVÁ 2012: 131).

Rodinné a mateřské povinnosti významně ovlivňují zapojení rodiče na trhu práce a kariéru v daném zaměstnání. Například oproti bezdětným ženám vykazují ženy s dětmi mnohem nižší míru zaměstnanosti. Způsob, jak může žena nebo jeden z rodičů vyvážit rodinný a pracovní život, je mateřská nebo rodičovská dovolená, která umožňuje rodičům na čas opustit pracovní trh a poskytuje prostor pro rodičovské povinnosti. O mateřskou dovolenou se jedná v případě, že trh práce na nějaký čas opustí matka, rodičovská dovolená toto umožňuje oběma rodičům (srov. VALENTOVÁ 2009: 30). Marie Valentová (2009: 31) zmiňuje, že „ženám, které chtějí osobně pečovat o své děti a nemají možnost nebo nechtějí využít mateřské nebo rodičovské dovolené nebo snížit svůj pracovní úvazek, zbývá jediná možnost – přestup do pracovní neaktivity. To znamená, že na dobu, kdy se starají o své děti, formálně opouštějí pracovní trh.“

Zajímavá jsou devadesátá léta minulého století, pro která je charakteristické to, že si žena volí podle převažující touhy. Existují ženy, které kladou své povolání a kariéru na vrchní stupeň svého hodnotového žebříčku, a tak není v dnešní době nic zvláštního na tom, že tyto ženy volí bezdětný život. Vliv na taková rozhodnutí má také tlak na zvyšování produktivity a stoupající soutěživost v globalizující se ekonomice. Právě tento proces mění prostor pro pohodlnou kombinaci mateřství a zaměstnání a odráží se na poklesu porodnosti (srov. MOŽNÝ 2006: 191). Takové postoje k mateřství se u žen objevují stále a pro společnost již není takovéto rozhodnutí ženy tak šokujícím a nepřekonatelným.

V tématu snížení počtu dětí se angažuje také *J. E. Goldthorpe*, který formuloval svůj názor dle citování již na konci 70. let 20. století (srov. MOŽNÝ 2006: 191, 192): „*Ženy by se měly vymknout z dvojitého tlaku provdat se a mít děti a zároveň cítit, že promarňují své vzdělání či se jinak nerealizují, když se věnují celodenní péči o dítě. V minulosti byla rodina ženským údělem, dnes může být její volbou. Jenom ty, které chtějí věnovat několik let svého života tomuto poslání, by o něm měly vážně uvažovat; pokud se pro ně rozhodnou, mělo by se jim dostat uznání za to, že se ujaly jednoho z nejvýznamnějších úkolů pro budoucnost své společnosti.*“ (GOLDTHORPE 1987: 53).

V dnešní době již není nic zvláštního na tom, že na rodičovské dovolené s dítětem se rodiče vystřídají, konkrétně není tento jev ničím neobvyklým především v severských zemích. K takovému rozhodnutí partnerů může vést mnoho důvodů, ale mezi ten nejvýznamnější patří úspěšnější a pro rodinu ekonomicky přínosnější kariéra jednoho z rodičů. Střídání je ideálním kompromisem, jelikož návrat zpět do zaměstnání nemusí být pro rodiče po kratší pauze tak náročný a vyčerpávající. V případě, že žena svou kariérou dokáže zajistit rodinu lépe než pracující muž, naskytuje se právě možnost, kdy na rodičovskou dovolenou nastupuje právě on a stejně tak platí toto tvrzení i opačně, tedy pokud je živitelem rodiny muž, s dítětem může doma zůstat žena. Takové rozhodnutí je zcela individuální a záleží také na osobnostech, a především na rozhodnutí a domluvě obou rodičů. „Zda matka dokáže překonat výčitky svědomí, že s dítětem netráví více času a zda naopak mužská hrdost dovolí, aby se muž stal mužem v domácnosti a pečoval o dítě“ (srov. LICHNOVSKÁ 2021).

V severských zemích celodenně pečují o své děti otcové, kteří nejsou jako třeba u nás znevýhodňováni po platové stránce. Jejich výše náhrady za mzdu totiž není nastavena jako univerzální dávka, ale jako dávka, která se odvíjí od příjmu otce v zaměstnání (srov. LICHNOVSKÁ 2021).

2. Volný čas

2.1 Co je volný čas

Je časem, který je někdy vymezován jako čas, který člověk má a zbývá mu po splnění všech pracovních i nepracovních povinností. Přesněji je volný čas charakterizován jako činnosti, do kterých člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jich na základě vlastního svobodného rozhodnutí a zároveň mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Volný čas je čas, kdy činnosti, které člověk vykonává, neprovádí pod tlakem závazků, které vyplývají z jeho sociálních rolí. Mezi hlavní funkce volného času se řadí odpočinek, během kterého dochází k regeneraci pracovní síly. Další funkcí volného času je zábava, která zajišťuje regeneraci duševních sil a do hlavních funkcí je potřeba zahrnout také rozvoj osobnosti, který se spoluúčastní na vytváření kultury (srov. HOFBAUER 2004: 13).

Volný čas existoval v průběhu lidských dějin stále, aniž by na něj bylo nahlíženo jako na problém a dával příležitost k různým úvahám. To, že člověk střídá činnosti a odpočinek, odpovídá biologickému rytmu. Právě toto střídání má u člověka podobu střídání práce a volného času (srov. KAVANOVÁ, CHUDÝ 2005: 7).

Pojem volný čas lze vysvětlit dvěma odlišnými přístupy:

1. **Kvantitativní – negativní – vymezení volného času** vychází z vymezení volného času vůči pracovní době. Je tedy časem, kdy má člověk volno od práce. Volný čas je chápán jako „zbytková kategorie“, která nastává po pracovní době či po vykonání další nutné činnosti.
2. **Kvalitativní – pozitivní – vymezení volného času** charakterizuje volný čas jako čas svobody pro tvorbu, filosofování, zábavu i umění. Stejně tak zahrnuje čas pro odpočinek a nicnedělání. Pokouší se vymezit volný čas na základě jeho vlastní kvality, tedy jako takový, se kterým může jedinec svobodně nakládat. Je tedy časem, kdy má člověk volno pro sebe, pro svoje záliby a pro druhé (srov. KAPLÁNEK 2012: 23-25).

Dle J. Murphyho¹⁰ Michal Kaplánek uvádí že: „Při definování volného času rozlišujeme mezi volným časem v širším smyslu a volným časem v užším smyslu. Jako volný čas v širším smyslu se označuje veškerý čas mimo pracovní dobu, tedy včetně spánku, jídla, péče o vlastní tělo, cesty do práce atd. Volný čas v užším smyslu v sobě nezahrnuje časové úseky spojené s prací, jako např. cestu do práce, spánek nebo jiný nutný odpočinek. Nepatří do něj také činnosti, které jsou rovněž zakotveny v osobním denním programu jednotlivce.“ (KAPLÁNEK 2012: 25).

¹⁰ Srov. MURPHY, J. *Concepts of Leisure: Philosophical Implications*. In HEINTZMAN, P. *Leisure and spirituality*. S. 202.

Existují různá pojetí volného času, podle kterých jej lze třídit do tří velkých skupin:

1. **Optimistická pojetí**, která ve volném čase spatřují smysl a cíl života. Úzce souvisely s dynamickými proměnami společnosti po druhé světové válce. Následné období přineslo explozi odborného zájmu o volný čas, jejímž důkazem jsou monografie a mnoho výzkumných prací na toto téma.
2. **Skeptická/kritická pojetí**, která zdůrazňují rizika a negativní stránky volného času. V kontrastu s optimistickým pojetím autoři zmiňovali deformaci volného času vlivem konzumu, hromadných sdělovacích prostředků a také upozorňovali na negativní působení průmyslu volného času a masové kultury.
3. **Realistická pojetí**, která vycházejí z možnosti vytváření hodnot ve volném čase v reálných společenských kontextech (srov. KNOTOVÁ 2011: 25, 26).

Současný význam volného času ovlivnily významné faktory v období 16. - 20. století. Prvním faktorem je vznik pravidelné pracovní doby a na ni navazující oddělení dnů a hodin pracovního volna. Dalším z faktorů je nárůst pracovní doby, který řadíme k období industrializace, což vedlo k tomu, že se stal nedostatek volného času závažným sociálním problémem a snahy o jeho zmírnění cílem hnutí, které usilovalo o sociální spravedlnost. Posledním faktorem je osvícenská idea svobody jako základ moderního pojetí volného času (srov. KAPLÁNEK 2017: 45).

2.2 Volný čas a životní styl

„Způsob využívání volného času je jedním z ukazatelů životního stylu. Pojem životní styl je složitý, komplikovaný, zahrnuje množství jevů. Je schopnostmi, zájmy, rodinným stavem, místem bydlení, zdravotním stavem, ekonomickou situací...“ (HÁJEK, HOFBAUER, PÁVKOVÁ 2003:23).

Dá se říct, že se životní styl člověka projevuje ve třech oblastech, které se projevují i ve vztahu k využívání volného času:

- Ve způsobu využívání **materiálních i sociálních podmínek**. Materiální prostředky lze ve volném čase využívat velice rozmanitě. Vynakládání prostředků může mít mnoho různých účelů. Například jsou jimi touha po poznání, snaha získat zážitky, ale také zvýšení osobní prestiže a vyššího společenského hodnocení (např. módní sporty). Co se týče preferovaných forem sociálního prostředí během volnočasových aktivit, jsou důležitým ukazatelem životního stylu.
- V **hodnotové orientaci jedince**, která se projevuje i ve vztahu k volnému času a jeho obsahu. To, jak člověk hodnotí význam volného času v osobním životě, je důležité pro jeho životní styl. Může nastat situace, kdy jedinec význam volného času podceňuje a volnočasové aktivity jsou spojené s výčitkami svědomí a nevedou tak k psychickému uvolnění. Další situací může být přeceňování volného času, kdy je to, co člověka nejvíce baví, považováno za hlavní náplň života. Poslední situace je ta, kdy jedinec chápe

reálný význam volného času. Kromě oblasti povinností a práce má také svoji oblast zájmů, kterým se věnuje ve volném čase a které jej naplňují, poskytují mu prostor pro relaxaci, obnovu sil a pozitivní zážitky z činnosti.

- **Ve způsobu jednání jedince**, v aktivitě člověka. Ve vztahu k volnému času odlišujeme spíše pasivní trávení volného času a jeho aktivní využívání (srov. HÁJEK, HOFBAUER, PÁVKOVÁ 2003: 23, 24).

„Vedení dětí ke správnému hospodaření s volným časem je součástí výchovy ke zdravému životnímu stylu. Tato oblast výchovy zahrnuje ovlivňování způsobu využívání materiálních a sociálních podmínek při trávení volného času, chápání významu volného času a podporu aktivního využívání volného času.“ (HÁJEK, HOFBAUER, PÁVKOVÁ 2003: 25).

Typickými znaky pro dnešní mládež je mnohem nižší míra povinností a také zodpovědnosti. Ovšem také finanční omezenost a částečná, avšak stále přetrvávající závislost na rodině. Mladí lidé vylétávají z rodinného hnízda se stále menší ochotou a později získávají stabilní zaměstnání a zároveň se také oddaluje doba, kdy dnešní mladí lidé vstupují do stálého partnerského vztahu. Období přechodu do dospělosti se stává nestabilním a také nejistým procesem. Nejisté zaměstnání, ale také třeba prodloužený čas studia a nejednoznačné návody, jak dosáhnout životního zabezpečení a úspěchu způsobují, že oblast volného času, se pro mnohé stává nejvíce spolehlivým zdrojem hledané identity a pevným opěrným bodem, díky kterému mohou hledat smysluplnost svého života (srov. CHORVÁT, ŠAFR a kol. 2019: 36, 37).

2.3 Volný čas v rodině

Aktivity volného času vstupují do všech pracovních dnů žáků škol i dospělých. Také do jejich víkendů a prázdnin v průběhu celého školního roku a v létě také do dovolených. Tyto aktivity jsou součástí všech fází lidského života již od dětství. Provázejí člověka během dospívání přes dospělost až po seniorský věk. Jsou tedy neodmyslitelnou celoživotní součástí člověka. Jelikož je rodina primární sociální skupinou, je zároveň také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy pro většinu dětí a mladých lidí. Rodina se zásadně podílí na formování jejich osobností. Na volnočasový život všech příslušníků rodiny mají vliv hmotné podmínky a sociální ochrana. Ovlivněn je také výchovou a vzděláváním, rozvíjením mezilidských vztahů a základy hodnotové orientace. Na všechny tyto prvky klade rodina důraz a jsou činiteli, které ovlivňují volný čas rodinných členů (srov. HOFBAUER 2004: 55, 56).

Břetislav Hofbauer uvádí: „Na volný čas dětí v rodině jako zdroj pozitivních i negativních vlivů působí především objektivní podmínky života a výchovy dětí v rodině: její velikost a úplnost nebo pozdější zakládání rodiny. (...) Mění se rovněž její životní úroveň a sociální status, způsob začlenění do společnosti a úroveň bydlení, vybavenost domácnosti včetně potřeb pro volný čas.“ (HOFBAUER 2004: 57). Vliv na volný čas v rodině má také to, jak je realizován volný čas uvnitř rodiny. Tuto realizaci volného času určuje především způsob života rodiny, postoje a výchovná praxe rodičů vzhledem k dětem a také hmotné a časové předpoklady vytvářené pro volnočasovou činnost. V ideálním případě je rodič v pozici inspirátora či spoluorganizátora aktivit svých dětí a celé rodiny. Jsou však také případy, kdy znevýhodnění dětí ze sociálně

a výchovně slabších rodin vyrovnávána nejsou. I přesto však zůstává rodina východiskem, na kterém v mnoha případech a situacích závisí hojnost současných zážitků dítěte a jeho připravenost na volnočasový život v dospělém věku. Pokud funguje rodina jako inspirátor, podporovatel i realizátor volnočasových aktivit, mohou se v ní děti naučit přistupovat k volnému času tvůrčím způsobem a vytvářet si takové postoje, které budou ochotny a schopny uplatňovat v dospělém věku i ve své vlastní založené rodině (srov. HOFBAUER 2004: 57, 61).

2.4 Volný čas dítěte

S příchodem nových a moderních informačních technologií se začal čas dětí přesouvat k obrazovkám počítačů, tabletů a mobilů. Moderní technologie však nejsou jedinou náplní volného času dětí. Děti se ve volném čase věnují také sportovním a pohybovým aktivitám, které je možné provozovat organizovaně, neorganizovaně nebo třeba ve společnosti kamarádů nebo sourozenců. Volný čas je také možno trávit činnostmi ve vybraných organizacích, mezi které se z hojné nabídky řadí například Skaut, Pionýr, hasiči, turistický oddíl, křesťanská mládež a mnoho dalších. Volný čas dětí může být vyplněn také trávením společného času s kamarády, který se výrazně odvíjí od toho, z jaké rodiny dítě pochází. Zda jde o rodinu sociálně znevýhodněnou, jaká míra vzdělání je v rodině, ale rozdílů jsou také podle věku a pohlaví dítěte. Méně častou náplní jsou dnes obecně kulturní a společenské aktivity volného času, mezi které se například řadí poslech hudby, čtení knížek vlastního výběru, navštěvování kulturních zařízení a chození do společnosti. Do této kategorie patří návštěvy divadla, opery, kina, ale také oslavy a párty kamarádů. S návštěvami divadel, muzeí, opery a například výstav úzce souvisí úroveň vzdělání rodičů dětí. Naopak úroveň vzdělání rodičů nemá vliv na navštěvování oslav kamarádů nebo třeba diskoték (srov. KAPLÁNEK et al. 2022: 80, 81, 89, 97, 100, 101, 103).

3. Hlídačka

3.1 Historie hlídání dětí

Paul Kropp uvádí: „Po celá tisíciletí byla péče o malé dítě předávána někomu jinému hned poté, co získali rodiče dostatečné prostředky na tento výdaj. Prvotní formou celodenní péče o dítě mimo širší rodinu byla pravděpodobně kojná.“ (KROPP 2001: 129).

Z historie je jasné, že do konce 18. století mezi priority rodičů rozhodně nepatřilo pečování a starání se o své malé děti. Pro takovou péči sloužily kojné, které dětem zajišťovaly nejen krmení mateřským mlékem, ale také o ně pečovaly do věku pěti let. Právě kojné byly populární do konce 18. století, kdy bylo pro ženy v určitém společenském postavení kojení považováno za něco nechutného. Od 19. století se péče o dítě přesunula na širší rodinu a ve středních vrstvách vypomáhali s péčí o děti a domácími pracemi sluhové. V 19. a 20. století o děti pečovala vždy žena, známá pod názvem zdravotní sestra a její služby využívaly vyšší vrstvy i přesto, že matka do práce nechodila. Rodina si mohla najmout také domácího vychovatele či učitele za účelem vzdělávání dětí, kterým byl zpravidla muž. Tuto službu využívaly opět rodiny z vyšších vrstev, jejichž děti nenavštěvovaly školu s dětmi z nižších vrstev. Dnes o děti pečuje, výchovně působí a naplňuje jejich potřeby chůva nebo hlídačka. Takovou osobou může být žena i muž, ale větší převahu mají stále ženy (srov. PITÁKOVÁ 2014: 13, 14).

3.2 Kdo je to hlídačka

„Paní na hlídání „jen“ hlídá, aby se dítěti nic nestalo, a stará se o to, aby mělo dítě uspokojeny všechny základní biologické potřeby. Nevyžaduje se od ní, aby se aktivně podílela na výchově dětí. Paní na hlídání je na krátkodobý čas (např. když si rodiče chtějí odejít jednou za čas na večeri) a může být pokaždé jiná. Na rozdíl od chůvy, od které se očekává, že bude stabilní, k dispozici té konkrétní rodině a že se zapojí do výchovy dítěte a rodinného režimu. Stává se v podstatě dalším členem rodiny.“ (PITÁKOVÁ 2014: 14).

Dnes není mezi hlídačkami a chůvami takový rozdíl. I hlídačka se může zapojit do výchovy dítěte i do rodinného režimu. Záleží na tom, co která rodina vyžaduje a potřebuje.

Pečující osoba/chůva/teta/hlídačka, může být rodinám s dětmi velmi nápomocná. Její služby využívají například rodiče, kteří pracují na plný úvazek nebo na směny. Hlídačka pak může vypomáhat také s doprovázením dětí na zájmové činnosti, vyzvedáváním ze školky či družiny, nebo může být také velkou pomocí pro rodiče a jejich nemocné děti, v případě že prarodiče nejsou k dispozici. Podle Švejdové může být hlídačkou třeba i muž, ale zpravidla jí bývá žena. Často to může být paní v důchodovém věku, která se stává jakousi „hlídací babičkou“, maminka na mateřské dovolené, která se postará o další dítě, nebo studentka, která bývá hlídačkou nejčastěji (srov. JAKEŠOVÁ 2019, Švejdová 2019).

Podle jednoho ze zakladatelů serveru Hlídačky.cz¹¹ Petra Šiguty je typická chůva/hlídačka žena okolo 25 let a studentka: „Požadavky rodin se liší. Výhodou je pedagogické nebo zdravotnické vzdělání. V posledních letech je kladen důraz na různé přístupy k dětem a hlídačka to musí respektovat.“ (OSIČKOVÁ 2022).

Pro skutečnost, že rodina využívá hlídačku, je typická finanční odměna hlídačky za čas trávený s dětmi. Nejčastěji je hlídačka tím, kdo stanovuje částku, za kterou bude děti hlídat.

3.3 Hlídaní dětí a společnost

Počet případů, kdy si rodiče na hlídání svých dětí najímají hlídačku, se postupně zvyšuje. K tomu, aby se matky po porodu vrátily co nejdříve do zaměstnání, přispívá hektická a zrychlená doba a také finanční situace rodin, což vede k situacím, kdy je potřeba dítě svěřit někomu na hlídání (srov. PITÁKOVÁ 2014: 15, 16).

Podle Pitákové, se na rodiny, které využívají hlídání chůvou/hlídačkou nahlíží několika pohledy, které rozdělila do čtyř základních:

1. V prvním případě jde o rodiče, kteří hlídání dětí neodsuzují. Jsou mezi nimi rodiče, kteří sami hlídání pro své děti využívají. Ať už je to hlídačka, kdo jejich děti hlídá v případě jejich nepřítomnosti, či kamarádi nebo blízcí, kteří jsou ochotni pomoci.
2. Druhý názor rodičů je takový, že spolupráci s chůvou/hlídačkou zcela zavrhuje. Podle nich je zapotřebí, aby bylo dítě stále s matkou a využívání hlídání je vůči dětem sobecké a nezodpovědné.
3. Další názor mají lidé, kteří hlídáním dětí někým jiným opovrhují. Předpokládají, že chůvu mají pouze „paničky“ a tuto výpomoc považují za výsadu bohatých lidí.
4. Podle autorky si lidé, kteří nepatří do tří výše zmíněných pohledů, nejsou jistí, zda je či není pro rodinu výhodné mít chůvu/hlídačku. Na tuto problematiku nemají žádný vyhraněný názor (srov. Tamtéž: 15, 16).

Co se hlídání dětí týče, v dnešní době nejde o nějaký rozmar ani luxus a hlídání dětí je pro rodiče velmi aktuální téma. Mnoho maminek touží po tom, aby se mohly vrátit po porodu co nejdříve do práce, nebo v tomto rozhodnutí může hrát svou roli také finanční rodinná situace či jiné okolnosti. Jiné maminky chtějí mateřskou dovolenou využít třeba k tomu, aby nastartovaly vlastní podnikání, nebo jen touží prožít několik hodin v týdnu sportovní činností, vzděláváním, nebo jen časem pro sebe či s kamarádkou na kávě. A na tom není nic špatného (srov. PROCHÁZKOVÁ 2018).

Dnes tedy není už nic neobvyklého na tom, když rodina využívá služeb hlídačky k hlídání svých dětí. Názory rodičů se mohou různit, ale je podstatné, aby se rodiče zamýšleli a rozhodovali především na základě vzájemné dohody a názory odrazujících sousedů či přátel brali s rezervou. Většina rodičů chce pro své dítě to nejlepší, a pokud

¹¹Největší startupová online platforma v Česku, která propojuje rodiny s hlídačkami na hlídání dětí, úklid domácnosti, opatrování mazlíčků a péči o seniory. Na platformě je zaregistrováno více než 361 000 domácností a hlídaček v České republice a na Slovensku.

v daný moment pokládají za nejlepší využití hlídání ze strany hlídačky, je potřeba jejich rozhodnutí respektovat a případně je v hledání té správné hlídačky podpořit.

B. Empirická část

4. Metodologie

Tato kapitola je zaměřena na metodologii výzkumu, který je součástí této bakalářské práce. Součástí kapitoly je popsání výzkumného cíle, který jsem se snažila naplnit, a rovněž výzkumná témata, která jsou vodítkem a součástí k dosažení předem stanoveného výzkumného cíle. V této kapitole také popisuji výzkumnou metodu, kterou jsem si pro výzkum zvolila, dále se zmiňuji o výběru respondentů a taktéž jsem zaznamenala sběr potřebných dat.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, zda mají rodiče, kteří nechávají své děti hlídat hlídačkou, nějakou představu o tom, jak by měl být jejich společně trávený čas naplněn. Tedy čas dítěte a hlídačky během hlídání. Zkoumám také to, zda rodiče pokládají čas strávený s hlídačkou za volný čas dítěte a jak oni sami na volný čas nahlíží a co pro ně znamená. Zároveň zjišťuji, jaké nároky a požadavky na hlídačku kladou, od čehož se můžou odvíjet aktivity a činnosti během hlídání.

4.2 Výzkumná strategie

Pro zjištění potřebných informací k výzkumu, který je součástí mé bakalářské práce, jsem zvolila kvalitativní druh výzkumu.

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“ (ŠVARÍČEK, ŠEDOVÁ a kol. 2007: 17).

Podle STRAUSSE a CORBINOVÉ (1999: 11) se metody kvalitativního výstupu: „(...) užívají k odhalení a porozumění tomu, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových a neotřelých názorů na jevy, o nichž už něco víme.“

4.3 Technika sběru dat

Jako techniku, která slouží pro sběr dat pro mou bakalářskou práci, jsem si zvolila rozhovor. Můj rozhovor vychází z předem připravených témat, o kterých s rodiči mluvím, tudíž se jedná o polostrukturovaný rozhovor. Připravené otázky jsou doplňovány dalšími dotazy, kterými reaguji na výpověď respondenta a které vyplývají z jednotlivých rozhovorů.

ŠVARŤÍČEK (2007: 159) zmiňuje, že: „Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor (*in-depth interview*), jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.“

Rozhovory byly v celém svém znění nahrávány na diktafon a následně slovně přepsány. Někteří z respondentů se zveřejněním jejich odpovědí nesouhlasili, tudíž jsem zveřejnila jen ty rozhovory, u kterých mi respondenti udělili souhlas se zveřejněním. Anonymita je dodržena fiktivními jmény respondentů.

4.3.1 Výzkumná témata a otázky

Primárním výzkumným tématem této práce je: Jaká je představa rodičů o náplni času, který tráví dítě s hlídačkou.

Mezi další témata, která se vztahují k podstatě problému a slouží k ověření primárního výzkumného tématu, jsem zařadila tyto:

1. Zda je podle rodičů čas dítěte trávený s pečující osobou/hlídačkou pro dítě volným časem.
2. Zda rodiče kladou na pečující osobu/hlídačku nějaké nároky. (např. vlastnosti, vzdělání, národnost, zkušenost s hlídáním dětí, věk, ...)
3. Jak rodiče nejčastěji tráví čas během doby, kdy jsou jejich děti hlídány pečující osobou/hlídačkou.
4. Co pro rodiče znamená volný čas, co obnáší a také kdy jejich volný čas probíhá.

Výše zmíněná témata jsem doplnila identifikačními otázkami, které slouží k základní identifikaci respondenta a rodiny:

5. Kde pečující osobu/hlídačku rodiče hledají?
6. Jakou maximální dobu hlídání využívají?
7. Z jakého důvodu hledají a požadují hlídání pro své dítě/děti?
8. Má vliv na trávení společného času dítěte s pečující osobou/hlídačkou počet hlídaných dětí? (např. 2, 3, 4 sourozenci)

4.4 Výběr respondentů

V bakalářské práci se zaměřuji na představy rodičů, kteří mají zkušenost s hlídáním svých dětí hlídačkou. Tudíž pro mě bylo zřejmé, že podmínkou pro výběr respondentů budou rodiče, kteří doma mají alespoň jedno dítě, pro které využívají nebo využívali služeb hlídačky. Vzhledem k informacím, které jsem uvedla v teoretické části své práce, že je v dnešní době stále běžnější, že na rodičovské dovolené s dítětem zůstává otec, jsem očekávala, že respondentkami nebudou pouze ženy. Jsem tedy velmi ráda, že se mi podařilo vést rozhovor i s jedním otcem, který využívá hlídání svých dětí hlídačkou v době nepřítomnosti své těhotné ženy. Ostatními respondentkami byly matky, které byly s dětmi v domácnosti, na mateřské či rodičovské dovolené nebo již zpět v zaměstnání. Všechny respondenty tedy spojovalo to, že jsou rodiči minimálně jednoho dítěte a také to, že hlídání dítěte/děti hlídačkou v současné době využívají, či někdy v minulosti využívali.

Na některé respondenty jsem získala kontakt od jiných hlídaček v mém okolí, které hlídaly děti v rodinách. Do rozhovorů s těmito rodiči jsem vstupovala jako cizinec a samotný průběh rozhovoru byl spíše formální a mnohdy zpočátku ostýchavý. Další respondenty jsem znala, ať už z mého okolí či proto, že jsem jim sama hlídala jejich děti. Tyto rozhovory byly více uvolněné, nicméně bylo mnohem těžší udržet rodiče při tématu, aby myšlenkami a vyprávěním neodbíhali jiným směrem.

Před samotným dotazováním jsem rodiče kontaktovala a obeznámila je se svým záměrem uskutečnit s nimi rozhovor, který se bude týkat hlídání dětí hlídačkou. Zároveň jsem se jich zeptala, zda všichni souhlasí s použitím jejich odpovědí v mé bakalářské práci. Všichni kontaktovaní respondenti mi setkání nad rozhovorem přislíbili a také souhlasili s jeho nahráváním na diktafon.

4.5 Průběh výzkumu

Rozhovory jsem s každým respondentem pořizovala samostatně a jednorázově. Rodičům, které jsem neznala, jsem se představila a sdělila jim o sobě základní informace. Zároveň mi také rodiče o sobě a svých dětech sdělili základní informace, díky čemuž jsem před pokládáním otázek věděla už alespoň to, kolik dětí mají a jak staré jsou. Zároveň jsem vždy na úvod setkání rodiče seznámila s cílem své práce a jejími tématy. Také jsem dotazované rodiče požádala o podepsání informovaného souhlasu, kterým stvrdili, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro vypracování mé závěrečné práce. Dva z pěti rozhovorů proběhly na veřejném místě, konkrétně jsme se setkali v kavárně s dětským koutkem, jelikož na domluvenou schůzku dorazily respondentky se svými dětmi a zároveň preferovaly setkání na veřejnosti. Další tři rozhovory se uskutečnily u dotazovaných doma. Pro porovnání byly právě rozhovory vedené v domovech respondentů pro obě strany příjemnější vzhledem ke klidnější atmosféře, která nebyla narušována například dalšími lidmi a hlukem, jako tomu bylo v kavárně. Pro sběr dat jsem si zvolila techniku polostrukturovaného rozhovoru, což znamená, že před respondenty jsem předstupovala s připravenými devíti hlavními tématy, o kterých jsem s nimi chtěla konverzovat. Připravená témata jsem ovšem během rozhovoru doplňovala dalšími doplňujícími tématy, která z odpovědí respondentů vyplynula. Doplňující témata sloužila k doplnění informací, případně rozšíření výpovědi respondenta. Délka jednotlivých rozhovorů se různila, ale zpravidla se pohybovala okolo

20-30 minut. Při započetí rozhovoru a dalšího tématu jsem se snažila téma vždy rozvést tak, abych respondentovu odpověď už dopředu nesměřovala určitým směrem. Rozhovory s některými rodiči byly zpočátku nesmělé a jejich odpovědi strohé. Ovšem s navázáním rozhovoru nad dalšími tématy se počáteční nesmělost a rozpačitost vytratila a vzájemná diskuze byla dynamická a vřelá. Další rodiče neměli problém se sami od sebe více rozmluvit, tudíž jsem u některých témat už další doplňující dotazy klást nemusela. Dokonce se mi stalo, že jsem u některých rozhovorů musela vzájemnou diskuzi korigovat, jelikož jsme se dostávali do témat a oblastí, které nebyly ve spojitosti s mou prací. Po skončení rozhovorů jsem rodiče vždy znovu ubezpečila o tom, že jejich výpovědi budou zaznamenány anonymně a nahrávky po přepsání smazány. Všechny rozhovory hodnotím, pro mě jako dotazující, jako příjemné a bez větších potíží. Domnívám se, že ani nahrávání rozhovorů nijak nenarušovalo vzájemnou diskuzi a rodiče jsem našimi rozhovory neuváděla do rozpaků či jiných nepříjemných pocitů.

4.6 Údaje o respondentech

Pro dodržení anonymity zveřejňuji pouze křesní jména respondentů a pouze orientační místo jejich trvalého pobytu, právě z důvodu dodržení soukromí a anonymity.

Šárka

Věk 30 let, vdaná, na rodičovské dovolené. Má ukončené středoškolské vzdělání s maturitou. Manželovi je také 30 let a má ukončené vysokoškolské vzdělání. Společně vychovávají dceru, které jsou dva roky. Žijí v krajském městě a hlídání dcery pečující osobou využívají od ukončení šestého měsíce jejího věku. Šárka by ráda v blízké době nastoupila zpět do svého zaměstnání, ale zatím s manželem nevědí, komu svěří dceru během své pracovní doby.

Daniela

Věk 26 let, svobodná, na mateřské dovolené před očekávaným narozením druhého dítěte. Má ukončené středoškolské vzdělání s maturitou. Partnerovi je 33 let a má ukončené středoškolské vzdělání s maturitou. Žijí v menším městě, kde je ale i přes nízký počet obyvatel dostatek prostoru pro volnočasové vyžití pro jejich čtyřletou dceru. Rodina se zanedlouho rozrostne o dalšího člena a rodiče plánují využívat hlídání v budoucnu pro obě děti. Pro hlídání své dcery využívají již druhou hlídačku.

Jan

Věk 35 let, ženatý, pracující v soukromé firmě. Má ukončené vysokoškolské vzdělání. Manželce je 34 let a má také dokončené vysokoškolské vzdělání. Společně vychovávají čtyři děti. Nejstarší dceři je šest let a chodí do první třídy základní školy. Druhorozenému synovi jsou čtyři roky a chodí do mateřské školy. Další dceři jsou dva roky a nejmladší dceři jsou dva měsíce. Žijí na vesnici a děti dovozí do školy, školky a na kroužky do nedalekého města. Jsou tedy plně odkázáni na řízení aut, která potřebují k častému dopravování do města.

Tereza

Věk 30 let, vdaná, pracující. Má ukončené vysokoškolské vzdělání a učí v mateřské škole. Manželovi je 30 let a také má dokončené vysokoškolské vzdělání. Společně vychovávají dvě děti. Staršího syna, kterému jsou čtyři roky, a mladší dceru, které jsou tři roky. Manželé plánují mít ještě další děti, ale momentálně Tereza nastoupila do práce po rodičovské dovolené a ráda by před dalším těhotenstvím pracovala alespoň dva roky. Obě děti chodí do mateřské školy, kde zároveň jejich matka také pracuje. Žijí na vesnici, kde není školka ani škola, tudíž děti do města vzdáleného jen několik kilometrů rodiče vozí autem.

Petra

Věk 33 let, vdaná, na rodičovské dovolené. Má ukončené vysokoškolské vzdělání. Manželovi je 38 let a jeho dosažené vzdělání je také vysokoškolské. Společně vychovávají dvě děti. Starší dceru, které je pět let, a mladšího syna, kterému jsou dva roky. S mladším synem je Petra na rodičovské dovolené. Rodina žije v krajském městě a rodiče dbají na všestranný rozvoj dětí v jejich volném čase. Starší dcera má mnoho zájmových aktivit, na které ji rodiče doprovází.

4.7 Analýza získaných dat

Všechny rozhovory, které jsem s rodiči uskutečnila, jsem nahrála na diktafon a následně je doslovně přepsala. Celkový počet uskutečněných rozhovorů s respondenty je pět rozhovorů. Přepis rozhovorů do psané formy jsem uskutečnila vždy po daném rozhovoru, čímž jsem zajistila čerstvou vzpomínku na atmosféru a průběh rozhovoru. Tím, že jsem přepisy uskutečňovala záhy po rozhovorech, jsem také ušetřila mnoho času, vzhledem k tomu, že přepisování bylo časově náročné a přepisování všech rozhovorů najednou by bylo pracné a vysilující. „Co nejpřesnější přepis vede k tomu, aby si badatel byl schopen vzpomenout na intonaci účastníka rozhovoru, na jeho zámlky či ironii v hlase.“ (ŠVARÍČEK, ŠEĐOVÁ a kol. 2010: 41)

Přepsané rozhovory jsem mohla začít analyzovat. Všechny přepsané rozhovory jsem si vytiskla a začala je kódovat pomocí otevřeného kódování tak, že jsem si v rozhovorech zvýraznila získané informace, které pokládám za přínosné a důležité pro svůj výzkum. Poté, co jsem měla takto zvýrazněná místa ve všech rozhovorech, jsem si mohla rozhovory rozčlenit na jednotlivé části. Dalším krokem bylo vytvoření kategorií a témat, která zahrnují a do kterých spadají zvýrazněné části z rozhovorů.

„Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“ (ŠVARÍČEK, ŠEĐOVÁ a kol. 2007: 211)

Vytvořené kategorie jsem pojmenovala následovně: Volný čas rodičů; Proč rodiče využívají pro hlídání dětí hlídačku; Obsah společně tráveného času; Jaká má hlídačka být; Volný čas dítěte během hlídání; Organizační stránka hlídání. Kategorie vedou k naplnění výzkumného cíle a směřují k primárnímu výzkumnému tématu, jaká je představa rodičů o náplni času, který tráví dítě s hlídačkou.

5. Interpretace dat

Níže vytvořené kategorie jsou sestaveny z výpovědí dotazovaných respondentů během rozhovorů. Kategorie obsahují informace, které vedou k odpovědím na má výzkumná témata této práce. Kompletní přepsané rozhovory, jsou uloženy v autorčině archivu.

5.1 Volný čas rodičů

To, jak vnímají a prožívají svůj volný čas rodiče, se přirozeně odráží také na tom, jak si představují volný čas svých dětí. Pokud svůj volný čas rodiče prožívají aktivně a třeba během něj sportují, dá se předpokládat, že budou vést své děti k podobným aktivitám v jejich volném čase, nebo budou takovouto náplň společného času požadovat po hlídačce, jak zmíním v podkapitole 5.3.1. Prožívání volného času je také jakýmsi ukazatelem kvality a úrovně života rodiny. Jsou aktivity, které si vzhledem k časové, ale třeba také finanční náročnosti nemůže dovolit každá rodina. Z odpovědí respondentů vyplývá, že velmi podstatný je čas, který je pouze jejich a mají jej jen pro sebe. Tereza uvedla: *„Je to pro mě chvíle, kterou mám pro sebe. Když nejsem v práci a nedělám žádný povinnosti. Nevykonávám třeba žádný domácí práce a můžu třeba jenom odpočívat, čerpat sílu a relaxovat. Nebo třeba jenom ležím na gauči a poslouchám hudbu.“* Daniela také dodala, že: *„V tu chvíli můžu být jenom sama se sebou, takže si můžu číst knížku, zahrát si na klavír nebo sázet kytky na zahrádce.“* Všichni respondenti se shodovali, že právě hlídání dětí jim umožňuje alespoň na pár hodin mít čas pouze pro sebe a věnovat se tak svým volnočasovým aktivitám. Zároveň všichni respondenti také uvedli, že je pro ně volný čas vzácností a mnoho takových chvil po narození dětí nemají. Například Šárka zmínila, že: *„Volný čas asi ani nemám. Vařím, peru, jsem s dcerou.... Je ho málo no.“* Zároveň však také respondentka uvedla, že když už volný čas má, investuje jej do sebe v podobě návštěvy kadeřnického či kosmetického salónu. O nedostatku volného času se zmínila také Daniela, která uvedla, že: *„Je to prostě takovej dokonalý čas, kterýho moc nemám a až se narodí druhý mimčo, bude ho ještě míň.“* Respondent Jan také řekl: *„Když už volný čas je, tak jdu s chlapama na fotbal a pak na pivo.“* Nezapomněl však také zdůraznit, že za volný čas pokládá také společné chvíle s rodinou: *„Je to i dovolená, nebo když s rodinou vyrazíme na výlet, s dětma na bazén anebo s manželkou třeba na večeri.“* Čas na setkání s přáteli zmínila mimo trávení volného času o samotě také Petra: *„Ve volným čase se sejdu s kamarádkou a jdeme na kafe.“*

Všichni respondenti se tedy shodli, že volný čas je vzácná doba, kterou často využívají pro vlastní odpočinek a také péči o sebe. Zároveň panovala v některých z rozhovorů shoda také nad tím, že volný čas respondentů zahrnuje společné trávení času s dětmi a rodinou. Z některých rozhovorů je také patrné, že respondenti svůj volný čas vnímají spíše z kvantitativního pohledu, tedy jako čas, který jim zbývá po práci.

5.2 Proč rodiče využívají pro hlídání dětí hlídačku

Vzhledem k tomu, že někteří rodiče tráví v práci stále více času, či někteří z rodičů touží po čase, který by mohli strávit bez dětí a užít si tak společný čas s partnerem, nebo jen o samotě, jak se shodla většina respondentů, potřebují někoho, kdo se během jejich nepřítomnosti o jejich ratolesti postará. Jak zmiňuje Tereza: „*Hlídačku využívám, když musím já, nebo manžel zůstat dýl v práci nebo, když si chceme udělat nějaký čas pro sebe a nechceme brát děti s sebou.*“ V podobném duchu odpověděla také Daniela: „*Hlídačka hlídá, když jdu někam, kam nemůžu brát dceru s sebou, teď jsou to třeba pravidelné kontroly u doktora, nebo když potřebuju něco vyřídit a partner je v práci, takže dceru nepohlídá.*“ V odpovědích respondentů, se také často objevovaly zmínky o praktickém využití času, kdy jsou děti svěřeny na hlídání právě hlídačce. Tedy již zmíněné kontroly u lékaře a různé pochůzky. V několika odpovědích se rodiče zmiňovali o tom, že tento čas využívají také pro nákup a zajištění rodiny. Například Šárka řekla: „*Ráda využiju čas pro nákup, abych nemusela dceru zbytečně brát do obchodu a vím, že může být s hlídačkou venku nebo doma a v klidu si hrát. Se mnou by se trápila v košíku v obchodě.*“ Respondentka dále uvedla, že je pro ni nákup mnohem méně stresující a v klidu, když probíhá bez dcery. Jeden z respondentů se zmínil, že hlídačku aktuálně využívají mnohem častěji z důvodu hospitalizace jeho těhotné ženy v nemocnici. Z důvodu, že je respondent zaměstnaný a časově vytížený, potřebuje někoho, kdo se o děti během dne a pravidelně postará, než přijde z práce. Jan: „*Teď aktuálně využívám hlídačku, protože má žena rizikový těhotenství a musela nastoupit do nemocnice. Já pracuju a babičku máme nemocnou, takže potřebuju tu hlídačku.*“

5.2.1 Když nehlídá rodina

Při představě, že rodiče potřebují své dítě pohlídat, přijde asi většině lidí na mysl myšlenka, že nejjednodušší je svěřit děti na hlídání rodině. Ideálně tedy prarodičům. A právě v ideálních případech takto hlídání může fungovat. Mnoho mladých lidí, kteří už mají své děti a svou rodinu, má rodiče, kteří stále pracují a nedosáhli důchodového věku. Je pak tedy těžké svěřit jim vnouče na hlídání během pracovního týdne, když jsou v zaměstnání. Nehledě na to, že ne každý prarodič je ochoten a třeba i ze zdravotních důvodů schopen o svá vnoučata několik hodin denně pečovat. Jak zmiňuje Šárka: „*Muž je v práci každý den od rána do odpoledne a babičky jsou obě pracující. Jedna výjimečně pomůže i v týdnu. Jinak mi pomáhají o víkend.*“ Z podobného důvodu využívá hlídání hlídačkou také Jan: „*...já pracuju a babičku máme nemocnou, tak využíváme hlídačku.*“ Jsou však také situace, kdy by prarodiče mohli svá vnoučata z časového hlediska hlídat, ale z důvodu, že žijí v jiném městě nebo daleko od svých dětí a vnoučat, je hlídání opět znemožněno. Z tohoto důvodu využívá hlídačku Tereza: „*Na víkend jezdíme k našim za město, takže tam jsou děti s babičkou a dědou, takže když jdeme třeba s mužem do lesa nebo si vyjedeme ven na kole, tak tam mají ty prarodiče. Jinak v týdnu je mi k dispozici jenom hlídačka, když je potřeba.* Tereza zároveň zmiňuje, že: „*...když jsou děti nemocný a nemůžeme s nimi být doma, tak je taky odvezu k našim.*“ Je tedy zřejmé, že vzdálenost bydliště a také oddalující se nástup pracujících prarodičů do důchodu snadno vede k uchýlení se rodičů k rozhodnutí, že budou využívat pro hlídání svých dětí hlídačku.

5.2.2 Čas pro sebe

Jak jsem již zmínila v podkapitole 5.1, velká shoda v názorech respondentů se objevila v jejich výpovědích, ve kterých zmiňovali, jak důležitý je jejich čas o samotě, čas pro sebe. Právě pro tento čas také často využívají hlídačky pro hlídání svých dětí. Šárka uvádí, že: „...*když potřebuju čas pro sebe, nebo chci někam bez dcery, tak využívám tu hlídačku. Tyhle aktivity si právě střádám na ten čas, kdy přijde hlídačka.*“ Dále respondentka zmínila, že hlídačku využívá když: „...*potřebuju nabrat sílu a odpočinout si, abych byla spokojená mamka. Takže si třeba dojdu ke kadeřnici, a tak no.*“ Daniela také zmiňuje: „...*když chci mít čas pro sebe a jdu si třeba zacvičit a zaplavat.*“ Čas pro sebe rodiče během hlídání nevyužívají jen každý zvlášť sami pro sebe, ale respondenti se také shodli na tom, že během hlídání využívají čas na sebe jako na své partnery. Tereza uvádí, že hlídání využívá: „...*když jsme s manželem na nějaký kulturní akci.*“ Daniela odpověděla: „*Taky když máme hlídání, tak můžeme s partnerem trávit čas spolu, takže jdeme spolu na večeri, nebo do kina.*“

5.3 Obsah společně stráveného času

To, jak by měl společně trávený čas hlídačky s dítětem vypadat, si každý rodič představuje asi trochu jinak. Právě na základě toho, jak on sám tráví společný čas se svým dítětem a pak taktéž jak on sám tráví čas. Rodiče se shodovali na tom, že základem společného času by měla být schopnost hlídačky dětem zajistit bezpečnost a také základní biologické potřeby, tedy nakrmit je, přebalit, případně umýt a uspat. Tereza zmínila: „*Jde mi o to, aby moje děti měly partáka pro společný hry a zároveň člověka, u kterýho jsou v bezpečí po celou dobu, kdy s nimi nemůžu být já.*“ Petra odpověděla: „...*je dětem nápomocná a vlastně zastupuje moji a manželovu roli. Že je tím záchytným bodem pro ty děti, když nejsem já ani muž na blízku.*“ Petra zároveň reagovala: „...*aby jim třeba v určité hodinu dala večeri anebo je vykoupala.*“ Ohledně zajištění bezpečnosti a zároveň role určité autority mluvil Jan: „*Tak určitě asi zastoupení role nějaký ty autority. Dohled nad bezpečností a zajištění jejich potřeb. ... Dát jim najíst a přebalit nebo převlíct je, když je potřeba.*“ Pro tuto trojici rodičů se ukázalo, že je velmi podstatné to, aby byla hlídačka v roli pečovatele a též ochránce, a tedy takového náhradního rodiče, který zastane všechny základní potřeby jejich dětí.

5.3.1 Pestrost aktivit

Jak se ukázalo, u všech rodičů panovala shoda nad tím, že společný čas dětí s hlídačkou má být pestrý a nabitý všemožnými aktivitami. Jan: „*No měla by s nima chodit ven a hrát si doma. ... Měla by prostě během mojí nepřítomnosti zastat tu roli mojí ženy, když je teď v porodnici. Taky by měla vyzvednout syna ze školky a dceru ze školy.*“ Z této výpovědi je zřejmé, že rodič klade na hlídačku požadavky, které vlastně nepřímo charakterizují jeho manželku, což může být pro začínající mladou hlídačku zpočátku velmi náročné. Jedna z respondentek uvedla, že hlídačce nechává víceméně volnost v tom, jak bude její čas s dětmi naplněn. Petra: „*Když děti hlídá třeba na tři hodiny, tak je to takové, že jí nechávám hodně volnost, jen se jí třeba vždycky zeptám, jestli půjdou s dětmi ven...*“ Zároveň respondentka následně doplnila alespoň základní představu společného času: „*Určitě si představuju, že by měli jít společně na procházku, nebo na zahradu, kde si bude s dětmi hrát. Pak mi přijde samozřejmý, že si s dětma pohraje doma s hračkama a třeba i něco vytvoří.*“ Touto následnou výpovědí potvrdila, že rodiče pokládají za

podstatnou pestrost a všestrannost aktivit, které dětem hlídačka nabídne. Tuto tezi potvrzují také další dotazovaní rodiče. Šárka: „*Představuju si, že si bude s dcerkou prohlížet knížku, dá jí svačinku a budou si společně přirozeně povídat, třeba kde rostou suroviny, které zrovna svačí a bude dceru podněcovat k povídání nad různými tématy. ...aby byla hlídačka s dítětem minimálně hodinu venku. Třeba hraní si s míčem u nás na zahradě, nebo aby šly spolu na procházku.*“ Respondentka dále zmiňovala, jak dál může hlídačka dítě venku podněcovat a podporovat interakci s přírodou: „*...plést věnečky na hlavu z pampelišek, nebo stavět domky pro skřítky, sbírat žaludy, házet kamínky do řeky....*“ Podobně během rozhovoru reagovala dotazovaná Daniela: „*No, že budou spolu třeba zpívat písničky, říkat si nějaký básničky a taky něco vyrábět. ... Něco se během hraní naučí.*“ Tereza myslela také na to, že by měla hlídačka dětem ukazovat možnosti a způsoby, jak mohou svůj volný čas trávit. Nezapomněla zmínit ani motivaci ke všem volnočasovým činnostem. Mluvila o: „*Kreslení, zpěvu, hraní si s hračkama, čtení, zpěv, tanec, procházky venku a tak dál.*“

Ukázalo se tedy, že rodiče u hlídaček kladou opravdu velký důraz na to, aby byly jejich ratolesti během hlídání stále podněcované různými nabídkami aktivit a aby byla hlídačka schopná zastat a vymyslet co nejvíce rozmanitých a pestrých činností.

5.3.2 Co do času během hlídání nepatří

Mimo požadavky, které na hlídačku rodiče kladou ve smyslu toho, co má s dětmi dělat a jaké činnosti jim má zprostředkovávat, mají rodiče také podmínky a názory, co by se během času, kdy je dítě hlídáno hlídačkou, dítě rozhodně nemělo. Tereza zmiňuje: „*Je důležitý, aby mi ta hlídačka u dětí třeba nezaváděla nějaký zvyky nebo rituály, který my zakazujeme.*“ Respondentka, následně zmínila, že právě kvůli takovým situacím požaduje od hlídačky absolutní vstřícnost a také komunikativnost, aby se případné nejasnosti vyřešily včas. Tereza dále uvedla: „*Musí to být rozhodně nekuřačka. Představa, že je venku s dětma a pálí jednu za druhou je děsná teda.*“ Také pro Šárku je důležité, aby některé situace během hlídání nenastávaly: „*...nepřeju si, aby byla během hlídání puštěná televize. Nebo, aby si dcera hrála třeba na tabletu. Televizi i tablet má povolený jen v určitou dobu během dne a hlídačku platíme za to, že se dceři věnuje, a ne za to, že jí pouští pohádky na tabletu nebo telce.*“ Z těchto rozhovorů je zřejmé, že rodičům záleží na tom, aby se během vyhrazené doby hlídačka dětem během hlídání věnovala naplno.

5.4. Jaká má hlídačka být

Rodiče mají přirozeně o hlídačce, které mají svěřit své děti, různé představy. Během uskutečněných rozhovorů se rodiče zmiňovali o všemožných kritériích, která ovlivňují výběr vhodné hlídačky. Všichni respondenti se shodli, že hlídačku preferují a hledají pouze jako ženu. Šárka uvedla: „*Rozhodně žena. Nelíbí se mi představa, že by cizí muž hlídal mojí malou dceru. A i kdybych měla kluka, tak bych pořád spíš chtěla hlídačku ženu a ne muže.*“ Svou výpověď doplnila o názor, že: „*Nějak prostě ta ženská má asi víc ten mateřskej a opečovávací pud.*“ Petra: „*...určitě hlídačka slečna nebo paní no.*“ Podobným způsobem reagovala také Daniela: „*Jo, určitě to musí být ženská. Ještě když mám dceru, tak ta ženská mi k ní jde líp. Ve školce a na kroužku je taky zvyklá na ženy, takže prostě ženský pohlaví.*“ Další dva respondenti přímo nezmiňovali, že hlídačka musí být žena, ale během rozhovorů mluvili o pečující osobě pouze v ženském rodě.

Dalším často zmiňovaným kritériem byl věk hlídačky. Všichni rodiče se shodli na tom, že hlídačce musí být minimálně osmnáct let. Svě dítě tedy chtějí svěřovat člověku, který je podle zákona odpovědný a dospělý. Převážná shoda panovala také v tom, že rodiče není ani tak důležité, zda je hlídačka stále studentkou, maminkou, která má vlastní děti či třeba paní v důchodovém věku. Daniela: „*Na věku mi nezáleží. Jen prostě nad osmnáct let.*“ Jan uvedl, že: „*Jo, tak věk asi nerozhoduje. Aby jí bylo minimálně těch osmnáct, to jo a pak je mi asi jedno, jestli je to nějaká máma od rodiny, nebo třeba důchodkyně.*“ Také Tereza zmínila, že preferuje dívky, které dovršily osmnácti let a Petra zmínila: „*Studentka vysoké školy. Takže ten věk asi studentka, nebo i starší paní. Věk není asi úplně rozhodující. Jen musí být plnoletá no....*“ Je zajímavé, že se ukázalo, že rodiče nepokládají plnoletost za žádnou limitující podmínku. Ve svých odpovědích často zmínili, že věk pro ně není důležitý, zároveň však nezapomněli dodat, že hlídačce musí být určitě minimálně osmnáct let, což už třeba mladší studentky vyrazuje z jejich hledáčku. Zajímavě odpověděla Šárka, která řekla: „*Tyjo, minimálně jí musí být devatenáct let. Až po tý střední škole. Prostě na ní musím vidět nějakou mentální vyvrálost. Ani nevím, jestli je výhoda, aby měla sama děti.... To bych asi nechtěla.*“ Tuto výpověď respondentka odůvodnila tím, že hlídačka, která má vlastní děti, bude z vlastních dětí unavená a bude jí chybět jiskra, kterou má například mladší studentka. Dále řekla: „*Paní v důchodu by mi nevalila. Nebo taková ta paní, která má děti ven z hnízda a znovu by to trávení s dětma brala jako prožitek, ale zase bych se bála její ostražitosti.... Asi prostě preferuju studentku.*“ Svoje tvrzení nakonec odůvodnila tím, že: „*...ty mladší holky mi přijdou, že mají přehled i v tom, co ty děti baví a nejsou jim tak moc věkově vzdálený, jako třeba ty starší paní.*“

5.4.1 Vzdělání a zkušenosti hlídačky

Ukázalo se, že získané vzdělání a zkušenosti hlídačky, jsou pro rodiče při jejím výběru zásadní. Většina respondentů odkazovala při svých odpovědích na to, že ideálním vzděláním je vzdělání v pedagogické sféře, díky kterému má hlídačka přehled a pedagogické znalosti, zároveň však také velkou výhodu, za kterou rodiče považují pedagogickou praxi, absolvovanou díky studiu. Daniela uvedla: „*No, měla by mít alespoň nějaký zkušenosti s dětma. Úplně nejlepší je pedagogický vzdělání.... Aby byla kvalifikovaná pro tu práci s dětma. ... Ta praxe s dětma je asi jedinej takovej požadavek.*“ Petra zmínila, že při výběru hlídačky preferuje studentku vysoké školy: „*Ideálně třeba s nějakou praxí u dětí.*“ Respondentka zároveň předpokládá, že studentka, která má praxi s dětmi, má k dětem přirozený přístup a cit pro práci s nimi. Tereza byla jedinou respondentkou, která uvedla, že mimo pedagogické vzdělání preferuje stejně tak vzdělání ve zdravotnickém oboru: „*...vyberu si tu, která má vystudovanou pedagogickou nebo třeba zdravotnickou školu. Od absolventek obou škol očekávám nějaký zájem buď o děti, nebo o lidi obecně.*“ Respondentka zároveň uvedla, že obě zmíněné vzdělávací oblasti patří mezi humanitní obory a jejich absolventi jsou tedy humanitně založení. Tereza dále zmínila, že: „*Tak třeba na pedáku, když jsem studovala, jsem odchodila strašně moc hodin praxí. To člověku taky strašně moc dá.*“ Nakonec Tereza dodala, že je pro ni při výběru hlídačky hodně důležitá předchozí zkušenost s hlídáním. Zajímavou odpověď uvedl Jan: „*Původně pro mě vzdělání hlídačky důležitý nebylo. Bylo mi to nějak jedno, ale pak když jsem se radil s manželkou a rozhodovali jsme se mezi dvěma holkama, tak jsme se nakonec rozhodli pro tu, která má myslím sociální pedagogiku. Že vlastně nakonec i tohle rozhodlo, protože ta druhá měla obchodku.*“ Respondent dodal, že: „*...proti obchodce nebo jiným školám nic nemáme, ale ta pedagogika nám přišla lepší.*“

...dobrý jsou ty hodiny těch praxí. A pak taky absolvovaný kurzy na ženu udělaly dojem,“ Ke vzdělání se zmínila také Šárka, která uvedla, že: *„Pro mě je vzdělání důležitý. Jako třeba maturita mi přijde taková podmínka. Nebo i vyučená holčina by mi nevadila. Ve finále je asi nejdůležitější její přístup k dětem, nějaký zájem o to dítě.“*

Z rozhovorů jsem se tedy dozvěděla, že pro všechny rodiče má vzdělání velkou váhu. Ale možná více než vzdělání je to zkušenost s hlídáním či jen s dětmi, kterou hlídačka má. Ukázalo se, že v mnoha případech právě pedagogické vzdělání nebo minulá zkušenost hlídačky s dětmi, může být v rozhodování rodičů klíčová.

5.4.2 Hlídačka a její vlastnosti

Vlastnosti hlídačky se v rozhovorech s rodiči objevovaly velmi často. Rodiče zmiňovali především takové vlastnosti, jaké by podle nich měla hlídačka jejich ratolestí mít. Petra zmínila vlastnosti, jaké u hlídačky považuje za nutné: *„Určitě musí být zodpovědná, empatická, spolehlivá a upřímná.“* Byla to empatie a spolehlivost, jež zmiňovala také Tereza a doplnila: *„...tvořivá, aby uměla děti zaujmout, vlídná a přátelská. Jo a měla by si taky umět poradit a být pohotová.“* Ostatní respondenti se nad výše zmíněnými vlastnostmi hlídaček shodovali. Šárka navíc zmínila také dochvilnost, kterou po hlídačce požaduje.

5.5 Volný čas dítěte během hlídání

Během rozhovorů jsme s rodiči diskutovali také o tématu volného času jejich dětí. Zajímalo mě, zda si čas během hlídání představují jako volný čas dětí. Většina respondentů se shodla na tom, že doba, kdy jsou děti hlídány hlídačkou je také automaticky časem volnosti. Daniela: *„Jojo, určitě si myslím, že čas s hlídačkou je pro dceru volný čas. Když dceru hlídá, tak už malá není ani ve školce ani na kroužku, takže dcera už má volný čas.“* Petra při konverzaci, zda je pro děti čas s hlídačkou volným časem, odpověděla následovně: *„No pro naše děti určitě. ... Je pro ně takovým zpestřením a rozptýlením. Taky asi proto, že si s nima hraje jinak než my a vnáší k nám takovou neotřelou a příjemnou energii.“* V podobném duchu odpovídala také Šárka, která uvedla, že je čas s hlídačkou pro její dceru dobou rozptýlení a také, že: *„...v tu chvíli nedělá vlastně nic, co by si nepřála a má k sobě člověka, kterej je tam v tu chvíli jenom pro ni a věnuje se jí.“* Jan doplnil že: *„Je to jejich volnej čas, kdy si můžou hrát, odpočívat nebo třeba něco vyrábět.“* Z výše popsaného je tedy jasné, že rodiče čas dítěte s hlídačkou považují za volný čas dítěte, ve kterém mu nejsou činnosti nařizovány a není do nich nuceno. Tereza si však během zamýšlení nad tímto tématem nebyla tak jistá jako ostatní respondenti: *„Myslím si, že o tom by se dalo diskutovat.“* Argumentovala tím, že pokud je hlídačka zaměřená spíše na výkon a na vlastní názory, je tak možné, že se dětem pokouší za každou cenu vnucovat neustále nějaké aktivity, o které děti ani nestojí. Dále uvedla, že: *„...tím je vlastně zahlcuje, a tak se asi nějaký volnej čas dětí vytrácí.“* Tím tedy potvrdila, že pokud hlídačka děti do činností nutí a organizuje jejich společný čas, je pak možné, že se pro děti tento čas volným časem určitě nestává. Tereza ještě doplnila: *„Zase ale, když si můžou vybírat ty činnosti a dělat aktivity, který je baví, tak je to pro ně volnej čas. Prostě, když mají tu možnost být v tom čase uvolněný, tak jsem si jistá, že to jejich volný čas je.“*

5.6 Organizační stránka hlídání

I přesto, že při zmínění pojmu hlídání, každého napadne něco jiného, je potřeba se zaměřit také na organizaci hlídání, která ovlivňuje například kvalitu společného času hlídačky a dětí, vzhledem k tomu, kolik dětí hlídačka hlídá, nebo jak jsou hlídání děti staré. Do organizačních záležitostí patří také například délka a četnost hlídání.

Na to, zda a jaký vliv má na hlídání počet hlídání dětí, odpověděla Šárka takto: „*Určitě to má vliv. Pro tu hlídačku je to asi rozhodně náročnější. Určitě bych nepožadovala hlídání třeba tří dětí najednou. Každá činnost jednotlivého dítěte je na úkor toho druhého.*“ Šárka tedy poukázala na to, že se od počtu hlídání dětí odvíjí nejen činnosti, ale také mnohem větší vyčerpání hlídačky. Daniela zmínila, že: „*Jednomu dítěti se vždycky líp věnuje než třeba čtyřem najednou. Nepřijde mi, že je pro všechny hlídání dětí ta pozornost hlídačky spravedlivá. Někomu se vždycky bude věnovat víc a někomu zase míň.*“ Je nutné znovu zmínit, že obě respondentky, jejichž názory jsem uvedla výše, mají zatím pouze jednoho dítě. Jan, který si nechává hlídat tři děti uvedl, že: „*My máme děti docela blízko u sebe, ale i tak každé potřebuje něco jiného.*“ Respondent dodal, že má hlídačka po celé dopoledne na starost pouze nejmladší dceru a další děti vyzvedává až po obědě. Jan: „*Po obědě jdou doma ty dvě nejmladší spát a starší dcera s nima odpočívá. Takže společně si pak hrajou až odpoledne, a to jdou s hlídačkou třeba ven. ...většinou se nemusejí moc podřizovat jeden druhému.*“ Jan tedy poukázal na to, že společný čas více dětí je během hlídání ovlivněn jejich počtem. Zároveň tedy ale dodal, že jejich děti vzájemně až tak moc ovlivněny nejsou, vzhledem k tomu, že dvě z nich navštěvují školu a školku a nejsou tak po celou dobu hlídání spolu. Petra zmínila, že když hlídačka hlídala pouze starší dceru, bylo často náplní jejich společného času nějaké tvoření a dlouhé procházky. Když nyní hlídá najednou dvě děti, náplň se radikálně změnila: „*Ted' hlídá oba a vím, že se jim věnuje taky na maximum, ale už to maximum musí rozdělit mezi oba dva. ... Já jsem ráda, že jsou spolu. ...třeba nějaké aktivity jsou přizpůsobeny víc mladšímu a pak jsou zase aktivity, který jsou spíš pro tu starší dceru.*“ Tereza řekla: „*Vždycky se musí některé dítě podříditi tomu druhému a pak vykonává činnost, která ho nebaví. Ale naopak, když je s hlídačkou pouze jedno dítě, vždycky se vlastně dělá to, co chce ono samo. ... Je to jiné v tom, že když je víc sourozenců, často se zabaví sami společně a hlídačka jejich hře není potřebná, pouze na ně dohlíží, nebo hru třeba rozvíjí.*“ Ukázalo se, že se rodiče na tom, zda hlídání ovlivní počet hlídání dětí, shodli. Každý poukázal na to, že společný čas je vzhledem k počtu hlídání dětí ovlivněn a také pozornost hlídačky je rozložena mezi více dětí, což může znesnadňovat její práci a ve výsledku se může stát, že bude hlídačka nad dětmi vykonávat „pouze“ jakýsi dozor, bez dalších zábavných a rozvíjejících aktivit.

Nad dalším tématem, kterým je maximální doba hlídání, kterou rodiče využívají, jsem se s rodiči také pozastavila. Jan uvedl, že: „*Hlídačka chodí každé pracovní den od sedmi, když jdu do práce do těch čtyř. ... Víceméně těch devět hodin no, plus minus.*“ Jan je jediným z dotazovaných, který využívá hlídání po celou pracovní dobu. Vzhledem k tomu, že je jeho žena v porodnici a on se o děti stará sám a musí chodit do práce, je pro něj hlídačka vítanou a nutnou pomocí. Petra odpověděla: „*Asi jak kdy, ale většinou tak jednou až dvakrát tejdne na takový čtyři hodinky. ... Jednou hlídala asi od sedmi od rána, tyjo asi do čtyř odpoledne. Takže nějakých devět hodin no.*“ Daniela si nechává dceru hlídat na čtyři hodiny za týden: „*... na jeden den na čtyři hodiny, nebo třeba dvakrát v tejdnu, pokaždý na dvě hodky.*“ Daniela také zmínila, že je pro ni důležité, aby hlídání nebylo delší více než čtyři hodiny vzhledem k částce, která je pro rodinu za čtyři hodiny

ještě přijatelná: „...jsou pro mě ty čtyři hodiny v pohodě, co se týče placení. Přes čtyři hodky se už pak dostáváme na víc než pětistovku, a to už se mi dávat často nechce.“ Další dvě dotazované se shodly, že nechávají své ratolesti hlídat na tři až čtyři hodiny, jednou až dvakrát týdně.

Ukázalo se, že čtyři z dotazovaných respondentek využívají hlídačku zpravidla na několik hodin, a to jen některé dny v týdnu. Respondent, který využívá hlídání po celý den, byl pouze jeden z dotazovaných a ze zjištěného vyplývá, že jeho aktuální rodinná situace vyžaduje, aby hlídání svých dětí využíval po celou dobu, kdy je v zaměstnání.

6. Diskuse

Tuto kapitolu své práce věnuji shrnutí dat, která jsem získala v průběhu výzkumného šetření, kterým byl rozhovor s respondenty. Výsledkem diskuse jsou odpovědi na zkoumaná témata a výzkumné otázky. Ze získaných dat, hodnotím svůj cíl práce za naplněný.

Cílovou skupinou mého výzkumu byli rodiče, kteří mají alespoň jedno dítě a využívají či pro něj v minulosti využívali hlídání pečující osobou. Cílem práce bylo zjistit, zda tito rodiče mají představu o tom, jak by měl být společný čas dítěte s hlídačkou vyplněn. Zjišťovala jsem také, zda rodiče pokládají čas strávený s hlídačkou za volný čas dítěte, a co oni sami považují za volný čas a co pro ně znamená. Během šetření jsem zároveň zjišťovala, jaké nároky jsou ze strany rodičů na hlídačku kladeny.

Podařilo se mi uskutečnit rozhovory s pěti rodiči, kteří ochotně souhlasili s jejich nahráváním a následným částečným zveřejněním v mé bakalářské práci. Kompletní přepsané rozhovory jsou uloženy v autorčině archivu.

Nejdříve jsem zjišťovala, jaká je představa rodičů o náplni času, který tráví dítě s hlídačkou. Ze získaných dat lze říci, že rodiče na první místo, co se požadavků na hlídačku týče, staví především bezpečnost a zajištěnost svých dětí. Tedy společný čas a jeho náplň má podle rodičů probíhat bezpečně a tak, aby hlídačka byla schopná naplňovat dítěti jeho požadavky a uspokojovat jeho potřeby. Z šetření také vyplývá, že rodiče očekávají od hlídačky všestranné zaměření, a tím také pestrost nabídky činností a aktivit, které bude s dětmi hlídačka absolvovat a podnikat. Ukázalo se, že požadovanou všestranností chtějí rodiče svým dětem zajistit plnohodnotně a smysluplně trávený čas s hlídačkou, který jim oni sami nemohou v danou chvíli dopřát svou přítomností.

Shodné odpovědi rodičů panovaly během dotazování, zda je pro děti čas s hlídačkou volným časem. Shoda panovala u všech respondentů, přičemž čtyři z nich odpověděli bez většího rozmyšlení a pochybností. Jedna z respondentek uvedla, že volný čas se odehrává v případě, že hlídačka poskytne dítěti prostor pro volbu činností, které mu umožňují cítit se svobodně a uvolněně a vychází mu ve výběru aktivit vstříc.

Zajímavé odpovědi jsem se od rodičů dozvíдалa během rozhovorů o představách trávení jejich volného času. Všichni respondenti uvedli, že volný čas častokrát nalézají právě v době, kdy jsou jejich děti s hlídačkou. Shoda panovala také v tom, že volného času není nazbyt a často je jejich volným časem chvilka o samotě, kdy se mohou věnovat sami sobě, relaxovat či se jinak realizovat během různých volnočasových aktivit. Zajímavostí je, že pouze dva z dotazovaných rodičů zahrnuli do svého volného času také setkávání s přáteli, jež ostatní respondenti nezmínili vůbec. K zamyšlení nabádá fakt, že v dřívějších dobách bylo nemyslitelné, že by matka svěřila dítě někomu na hlídání a sama si šla například zacvičit či si odpočinout na masáž.

Co se týče nároků, jež rodiče kladou na hlídačku svých dětí, se opět ukázala důležitost bezpečnosti a také to, že rodiče pro své děti hledají téměř vždy pečující osobu, kterou je žena. Všichni z dotazovaných během rozhovorů mluvili o osobě, která hlídá jejich děti, v ženském rodě. Konkrétně tři dotazované matky přímo uvedly, že ke svým dětem preferují pouze ženy a cizímu muži by své ratolesti svěřit nechtěly. Shoda panovala

také ve věkovém rozmezí, které je pro hlídačku ideální. Všichni rodiče zmínili, že minimální věk hlídačky by měl být osmnáct let. Jedna z respondentek dokonce uvedla jako minimální věkovou hranici devatenáct let. Co se týče vzdělání hlídačky, preference rodičů poukazují na to, že si mnohem pravděpodobněji vyberou hlídačku, která má dokončené pedagogické vzdělání či vzdělání ve zdravotnickém oboru. Zároveň podstatnou váhu rodiče přisuzují také zkušenostem hlídačky s dětmi. Z rozhovorů jsem se dozvěděla, že mezi preferované vlastnosti u hlídaček rodiče řadí především zodpovědnost, spolehlivost, empatii, upřímnost, přátelský přístup a také schopnost reagovat pohotově a umět si poradit v různých situacích.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se zajímala o to, zda mají rodiče, kteří využívají k hlídání svých dětí hlídačku, nějaké představy, jak by měl být jejich společný čas vyplněn. Mým cílem tedy bylo zjistit, jaké mají rodiče o společném čase hlídačky a dítěte představy a jaká náplň by měla být obsahem jejich společného času.

Teoretickou část své práce jsem rozdělila do tří kapitol. První kapitolu jsem věnovala tématu rodiny. Pokusila jsem se rodinu s pomocí odborné literatury charakterizovat, následně také uvést rodinné vztahy a procesy. V první kapitole zmiňuji také rodičovství, kde jsem uvedla zajímavé vlastnosti přechodu člověka z bezdětné etapy jeho života do rodičovství. Věnovala jsem se také rodině jako systému a také tématu rodič v zaměstnání. Podkapitolu rodič v zaměstnání pokládám za velmi blízkou tématu své bakalářské práce, vzhledem k tomu, že nejedna pracující rodič musel řešit situaci, kdy potřeboval hlídání pro své dítě, a zmiňuji také, jak rodičovství a mateřství ovlivňuje pracovní životy rodičů.

Druhá kapitola teoretické části je věnována volnému času. Vymezila jsem volný čas pomocí dvou odlišných přístupů, tedy kvalitativního a kvantitativního vymezení volného času. Přiblížila jsem také spojitost volného času se životním stylem, jaký vliv má životní styl na trávení volného času a že rodina je činitelem, který by měl učit děti vést ke správnému hospodaření s volným časem, což souvisí s další zmíněnou kapitolou, kterou jsem věnovala volnému času v rodině. Zmínila jsem, že na volný čas všech rodinných příslušníků má vliv sociální ochrana a také hmotné podmínky rodiny. Volný čas v rodině je ovlivněný i způsobem života rodiny, postoji a výchovnou praxí rodičů. Hmotné a časové předpoklady mají taktéž nemalý vliv na volnočasovou činnost. Díky odborné literatuře jsem také zmínila, že v ideálním případě by měl mít rodič pozici inspirátora a spoluorganizátora aktivit svých dětí. V případě, že rodina právě jako inspirátor či realizátor aktivit ve volném čase funguje, mohou si v ní děti osvojit takové přístupy a postoje k volnému času, které budou schopny uplatňovat jako dospělí a také ve vlastní založené rodině. V druhé kapitole jsem uvedla ještě volný čas dítěte, který může být vyplněn mnohými aktivitami, mezi které se například řadí informační technologie, sportovní a pohybové aktivity, turistický oddíl, hasiči či společné trávení času s kamarády a mnoho dalších.

V třetí kapitole jsem se zabývala hlídáním dětí. Zmínila jsem historii hlídání, kdy to byla v počátcích právě kojná, kdo se mimo rodinné příslušníky o děti staral. Popsala jsem, kdo to je hlídačka a jaká je její pracovní náplň. V poslední podkapitole jsem se věnovala tomu, jak na hlídání dětí nahlíží společnost. Uvedla jsem také zajímavé pohledy rodičů, jakými k hlídání přistupují a co si o něm myslí.

Nutno podotknout, že jsem se musela během psaní své práce potýkat s problémem, kterým je nedostatek kvalitních zdrojů k tématu hlídání dětí pečující osobou. Vzhledem k tomu jsem čerpala z dostupné literatury, odborných článků a dále také z článků na různých internetových portálech.

V úvodu empirické části své práce jsem uvedla celou metodologii svého výzkumu. Stanovila jsem si cíl výzkumu, techniku sběru dat a také výzkumná témata a výzkumné otázky. Dále jsem popsala výběr respondentů a průběh výzkumu. Bylo také potřeba, abych uvedla základní údaje o respondentech. Vytvořila jsem tedy u každého respondenta medailonek s informacemi o něm a jeho rodině. Všechny informace jsou zveřejněny tak,

aby byla dodržena anonymita a soukromí respondentů. Dále jsem popsala analýzu získaných dat, která sloužila k následné interpretaci těchto dat.

Ze získaných dat od pěti dotazovaných respondentů je patrná častá shoda nejen v tom, jakou mají rodiče představu o náplni společného času dítěte s hlídačkou. Důležité je stále myslet na to, že výzkum byl realizován s pěti respondenty a pro širší výpovědní hodnotu by bylo potřeba výzkum realizovat s mnohem větším počtem respondentů. Z výsledků získaných a uvedených dat lze říci, že rodiče si představují, že společný čas hlídačky s dítětem bude naplněn pestrými a různorodými činnostmi, čímž se ukazují také nároky, které rodiče na hlídačku kladou, aby mohla být naplněna jejich představa pestrého, smysluplného a různorodého trávení společného času. Nelze opomenout také to, že společný čas dítěte s hlídačkou by měl být, podle dotazovaných rodičů, pro dítě bezpečným a zajištěným časem, který má hlídačka pod kontrolou. Rodiče, kteří hledají vhodnou hlídačku pro své děti, kladou důraz na vzdělání a zkušenosti hlídačky v oblasti péče o děti. Respondenti se také shodovali na tom, že čas dítěte, který tráví s hlídačkou, je pro dítě volným časem a často se stává také volným časem rodičů, kteří se v době hlídání mohou věnovat svým volnočasovým aktivitám. Z výzkumu je také patrné, že volný čas rodičů je po narození jejich dětí řádně omezen a prostor pro jejich volný čas je velice zúžen, čímž také poukazují na to, že během hlídání se mohou mimo jiné věnovat volnočasovým činnostem.

Ze získaných dat od dotazovaných respondentů lze říci, že cíl mé práce byl naplněn.

Je důležité zdůraznit, že předkládaná práce je vzhledem ke svému charakteru pouze sondou do dané problematiky. Je dílčím příspěvkem, který si jistě v budoucnu vyžádá své zpřesnění a doplnění. Například by bylo možné se zaměřit na studium představ rodičů o společném čase hlídačky a dítěte dle různých kritérií a hledisek, jako jsou věk rodičů či počet dětí, případně také rozčlenit názory rodičů do kategorií podle toho, kolik dětí si nechávají hlídat najednou.

Seznam použité literatury

GOLDTHORPE, John. *Family Life in Western Societies: A Historical Sociology of Family Relationships in Britain and North America*. Cambridge University Press, 1987. ISBN 978-1104487614.

GOLDTHORPE, John. *The Sociology of Post-Colonial Societies: Economic Disparity, Cultural Diversity and Development*. 3rd Edition. Cambridge University Press, 1996. ISBN 978-0521578004.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. Texty pro distanční studium. ISBN 80-7290-128-1. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

HOFREITER, Roman, Věra PATOČKOVÁ, Miroslav PAULÍČEK a Milan ZEMAN, CHORVÁT, Ivan a Jiří ŠAFR, ed. *Volný čas, společnost, kultura: Česko-Slovensko*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-270-8.

KAPLÁNEK, Michal, ed. *Volný čas dětí staršího školního věku: vybrané výsledky výzkumu volného času a životního stylu dětí ve věku 11-15 let a jejich využití v pedagogice*. České Budějovice: Nakladatelství Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 2022. ISBN 978-80-7394-934-1.

KAPLÁNEK, Michal. *Čas volnosti-čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.

KAPLÁNEK, Michal. *Volný čas a jeho význam ve výchově*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.

KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. ISBN 80-7318-266-1.

KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.

KROPP, Paul. *Rodičem bez nerváků: já budu rodič, ty bud' dítě*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. ISBN 80-7106-439-4.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. 98 s. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-58-X.

PITÁKOVÁ, Michaela. *Praktická příručka pro chůvy*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-5005-7.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0217-2.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VALENTOVÁ, Marie. *Přerušení účasti na trhu práce z důvodu péče o děti a subjektivní vnímání jejich důsledků*. AV ČR - Akademie věd České republiky – Sociologický ústav, 2009, 21 s.

Internetové zdroje

JAKEŠOVÁ, Dana. Chůvy a paní na hlídání jsou v kurzu, kolik stojí a jak je najít. *IDNES.cz* [online]. 2019. Dostupné z: https://www.idnes.cz/finance/financni-radce/chuva-hlidani-pani-na-hlidani-doucovani-hlidacka.A190410_192032_viteze_daja

JANOUSHKOVÁ, Pavla. Čeští rodiče vědí, jak je důležité mít čas pro sebe. *PRAŽSKÝ deník.cz* [online]. 2015. Dostupné z: https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/cesti-rodice-vedi-jak-je-dulezite-mit-cas-pro-sebe-20150221.html

LICHNOVSKÁ, Veronika. Otec na rodičovské: Muži mají zájem, ale finance je brzdí. *Proženy.cz* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.prozeny.cz/clanek/otec-na-rodicovske-muzi-maji-zajem-ale-finance-je-brzdi-74601>

OSIČKOVÁ, Kateřina. Staronový fenomén chůva: Jak dnes vypadá typická hlídačka, jak ji vybírat a co by neměla dělat. *Proženy.cz* [online]. 2022. Dostupné z: <https://www.prozeny.cz/clanek/rodina-rodinne-vztahy-staronovy-fenomen-chuva-jak-dnes-vypada-typicka-hlidacka-jak-ji-vybirat-a-co-by-nemela-delat-83260>

PROCHÁZKOVÁ, Simona. Kdo pohlídá moje dítě? Na co dávat pozor, když hledáte chůvu!. *Maminka.cz* [online]. 2018. Dostupné z: <https://www.maminka.cz/clanek/jak-najit-pani-na-hlidani-rady-tipy-zkusenosti>

ŠVEJDOVÁ, Zuzana. Byznys s hlídáním dětí se v Česku rozrůstá, přivydělávají si tak senioři i studenti. *IROZHLAS.cz* [online]. 2019. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/agentura-hlidani-deti-seniori-studenti-brigada-nocni-hlidani-cizi-jazyk-miminka_1908100949_cha

Seznam příloh

Příloha č.1: Struktura témat a otázek k rozhovoru

Příloha č.2: Informovaný souhlas

Přílohy

Příloha č.1: Struktura témat a otázek k rozhovoru

Jaká je Vaše představa náplně času, který tráví dítě s hlídačkou.

Je podle Vás, čas dítěte trávený s hlídačkou, pro dítě volným časem.

Má vliv na trávení společného času dítěte s hlídačkou počet hlídaných dětí? (např. 2, 3, 4 sourozenci)

Jaké nároky na pečující osobu/ hlídačku kladete. (např. vlastnosti, vzdělání, národnost, zkušenost s hlídáním dětí, věk, pohlaví...)

Kde pečující osobu/hlídačku hledáte?

Jakou maximální dobu hlídání využíváte?

Z jakého důvodu hledáte a požadujete hlídání pro své dítě/děti?

Jak nejčastěji trávíte čas během doby, kdy jsou děti hlídány pečující osobou/hlídačkou.

Co pro Vás znamená volný čas, co obnáší a kdy probíhá.

Příloha č.2: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám závěrečnou práci, v rámci které provádím výzkum, jehož cílem je zjistit, zda mají rodiče hlídaných dětí představu o tom, jak má být naplněn (volný) čas, jejich dětí při hlídání pečující osobou.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Studentka mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studentky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studentky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdrží účastník výzkumu a druhý studentka.

Jméno, příjmení a podpis účastníka výzkumu:

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis studentky:

Abstrakt

BOHÁČOVÁ, Klára. *Představy rodičů hlídanych dětí o naplnění (volného) času, při hlídání pečující osobou*. České Budějovice 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Anna Dudová.

Klíčová slova: hlídání dětí, babysitting, hlídačka, rodina, volný čas

Práce sestává ze dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část se zabývá současnými přístupy k (volnému) času v souvislosti s profesionální péčí a hlídáním dětí. Praktická část přináší výsledky a vyhodnocení kvalitativního výzkumu zaměřeného na představy o žádoucím naplnění/trávení (volného) času v době péče/hlídání, a to z pohledu rodičů hlídanych dětí.

Abstract

Ideas of the parents of baby-sat children about fulfilment of their (free) time during being baby-sat by a responsible caregiver (babysitter)

Key words: babysitting, babysitter, family, free time, leisure

The bachelor thesis consists of two parts, theoretical and practical. The theoretical part deals with current approaches to free time in relation to professional care and babysitting. The practical part brings the results and evaluation of qualitative research focused on ideas on desirable spending of (free) time in professional care/babysitting from the viewpoint of children's parents.